

آینده پژوهی فنلاند

دفتر: مطالعات بنیادین حکومتی

کد موضوعی: ۳۳۰

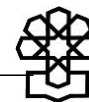
شماره مسلسل: ۱۵۷۵۹

بهمن ماه ۱۳۹۶

به نام خدا

فهرست مطالب

۱.....	چکیده
۲.....	مقدمه
۵.....	فصل اول - آینده و آینده پژوهی
۱۲.....	فصل دوم - مجهز شدن فنلاند برای آینده
۱۳.....	فصل سوم - سازمان‌های آینده پژوهی و سیستم آینده‌نگاری در فنلاند
۴۴.....	فصل چهارم - نقطه‌نظرات برخی صاحب‌نظران و مقامات فنلاندی درباره آینده‌نگاری
۴۸.....	جمع‌بندی
۵۰.....	نتیجه‌گیری
۵۲.....	منابع و مآخذ

آینده پژوهی فنلاند

چکیده

آینده مکانی نیست که به آنجا می‌رویم، بلکه جایی است که آن را به وجود می‌آوریم. راه‌هایی که به آینده ختم می‌شوند یافتنی نیستند، بلکه ساختنی‌اند و ساختن آن، هم سازنده و هم مقصد را دگرگون می‌کند. آینده‌پژوهی رویکردی است که با تصویرسازی از آینده، روندهای ممکن و مطلوب برای دستیابی به آینده‌ای که در قالب چشم‌انداز ترسیم شده است را با بهره‌برداری درست و بهینه از منابع و فرصت‌ها امکان‌پذیر می‌کند. بهبود و ارتقای کیفیت تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری، مستلزم مواجهه هوشمندانه با نااطمینانی‌های ذاتی آینده است و «مطالعات آینده» به‌عنوان حوزه تازه‌ای از علم، از این نیاز برآمده است.

کشور فنلاند یکی از کشورهای اروپایی پیشرو در آینده‌پژوهی و آینده‌نگاری است که فعالیت زیادی در این باره انجام داده و تنها کشور جهان است که پارلمان آن کمیسیونی برای آینده در ساختار خود ایجاد کرده است. دولت این کشور مکلف است با انجام آینده‌پژوهی، در سال نخست آغاز به فعالیت خود سمت‌وسوی فعالیت‌های خود که در واقع بیانگر اراده سیاسی‌اش است را طی گزارشی به نام «گزارش آینده» تنظیم و به پارلمان ارائه کند. بررسی توسعه مطالعات آینده‌پژوهی و نگرش آینده‌گرایی در این کشور می‌تواند به‌عنوان مثال خوبی برای سایر کشورها استفاده شود. دولت فنلاند با مهمترین مسائل مواجه می‌شود و توجه بیش از حدی به وظایف جدید، مسائل و سختی‌های جامعه می‌کند. برنامه‌هایی هدفمند برای یافتن راه‌حل‌های جدید با همکاری بخش‌های مختلف انجام می‌دهد. ویژگی تفکر فنلاند ما را به محیط موفق هدایت می‌کند که در آن آینده‌پژوهی نه تنها در علم، بلکه در حمایت از فرآیندهای تصمیم‌گیری در پارلمان، پذیرفته می‌شود. این ویژگی‌ها عبارتند از: سیاستگذاری برمبنای چشم‌انداز و سیستم آینده‌نگاری، تفکر آینده‌گرا، فعالیت و همکاری گسترده درون جامعه، راه‌حل‌محور و تفکر بلندمدت.

آنچه به‌عنوان یافته اصلی بررسی انجام شده در این گزارش می‌تواند مورد تأکید قرار گیرد لزوم اتخاذ رویکرد آینده‌پژوهی و چشم‌اندازسازی براساس مدل آینده‌نگاری در کشور به‌ویژه از نوع مشارکتی آن است که به‌صورت رویکردی فراگیر در حال شکل‌گیری و پیاده‌سازی در کشورهای مختلف است. این

کار از یک سو مستلزم اتخاذ سازوکاری برای شبکه‌سازی و گسترش مشارکت‌کنندگان در آینده‌پژوهی و آینده‌نگاری و از سوی دیگر برقراری ارتباط میان مؤسسات، سازمان‌ها و انجمن‌های علمی دولتی و خصوصی درگیر در امر آینده‌پژوهی در کشور با مجلس شورای اسلامی است. همچنین پیگیری انجام آینده‌پژوهی و آینده‌نگاری در دولت، وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی امری ضروری است.

بنابراین افزودن «کمیسیون آینده» به ساختار مجلس شورای اسلامی به‌عنوان کمیسیونی تخصصی متشکل از نمایندگان فعال در حوزه سیاستگذاری عمومی پیشنهاد اصلی این گزارش است. همچنین پیشنهاد شده است در دولت مقامی خاص که زیر نظر رئیس‌جمهور فعالیت می‌کند برای موضوع آینده‌پژوهی در نظر گرفته شده و منصوب شود تا هم عهده‌دار هماهنگی و پیگیری آینده‌نگاری در وزارتخانه‌ها و سازمان‌های دولتی بوده و هم رابط میان دولت و مجلس باشد.

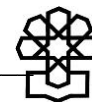
کمیسیون آینده مجلس می‌تواند با استفاده از ظرفیت موجود در مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی و گروه آینده‌پژوهی آن و همچنین استفاده از توان سایر مراکز پژوهشی، مؤسسات و انجمن‌های فعال در حوزه آینده‌پژوهی و نیز ظرفیت خبرگان و صاحب‌نظران و در سطح گسترده‌تر افکار عمومی به کمک مرکز پژوهش‌ها، موضوع خط‌مشی و دستورگذاری درباره آینده را پیگیری کند. تشکیل فراکسیون آینده با هدف استفاده از ظرفیت سایر نمایندگان مجلس و نیز گسترده‌تر کردن سطح تعاملات درون پارلمانی می‌تواند به‌عنوان پیشنهاد مکمل مطرح شود.

مقدمه

هرچند در زبان فارسی ضرب‌المثل‌هایی درباره آینده‌نگری و در اندیشه نسل‌های پس از خود بودن به چشم می‌خورد، اما یک ضرب‌المثل آفریقایی می‌گوید: «فردا متعلق به مردمانی است که امروز آماده باشند». سخنان زیادی تاکنون درباره آینده و نگرش به آن بیان شده است، اما شاید یکی از رساترین جملات بیان شده درباره آینده و ساخت آن با آینده‌نگری این عبارت باشد: آینده مکانی نیست که به آنجا می‌رویم، بلکه جایی است که آن را به وجود می‌آوریم. راه‌هایی که به آینده ختم می‌شوند یافتنی نیستند، بلکه ساختنی‌اند و ساختن آن، هم سازنده و هم مقصد را دگرگون می‌کند.^۱

در جهان به شدت پیچیده و متحول‌شونده کنونی و منابع محدود موجود، بدون نگاه به آینده و برنامه‌ریزی درست نمی‌توان به سر منزل مقصود رسید و چه‌بسا جوامعی که به دلیل بی‌توجهی به آینده‌نگری و دچار روزمرگی شدن به سرنوشت نافرجامی مبتلا شدند. «تهیه و تنظیم چشم‌اندازهای آینده و مطالعات آینده‌نگری از آن جهت که روندهای ممکن و مطلوب آینده را پیش‌بینی و ترسیم

۱. جان شار، پژوهشگر و تنورسین سیاسی، استاد دانشگاه سانتاکروز کالیفرنیا.

می‌کند، به اتخاذ موضع و تعیین شیوه‌های برخورد با حوادث و اتفاقات کمک می‌کند و بهره‌برداری درست و بهینه از منابع و فرصت‌ها را امکان‌پذیر می‌سازد. به‌درستی گفته‌اند که «برای کشتی‌بانی که نمی‌داند به کجا می‌رود، هیچ بادی مساعد نیست» و همچنین برای کشوری که مسیر و چشم‌اندازی برای آینده خود ترسیم نکرده است، هیچ وضعیتی مناسب و هیچ حالتی نامناسب به‌نظر نخواهد رسید»^۱.

در دیدگاه بسیاری از مردم آینده‌نگری و اندیشیدن درباره آینده ستایش شده و از آن به‌عنوان شیوه‌ای مناسب برای برنامه‌ریزی آینده یاد می‌شود به‌گونه‌ای که فقدان آن می‌تواند به آسیب جدی منجر شود. هرچند ظرفیت بشریت برای پیش‌بینی آینده محدود است، اما در مورد چیزهای زیادی می‌توان اطمینان منطقی داشت و از عدم قطعیت‌ها گذر کرد. با وجود اینکه الزاماً همه تفکرات بلندمدت، تفکرات خوبی نیستند اما هنوز انگیزه‌ای قوی برای موارد زیر وجود دارد که عبارتند از:^۲

- مفهوم‌سازی، تصور و چشم‌انداز،
 - شناسایی خطرات بزرگ و آسیب‌پذیری‌ها،
 - برنامه‌ریزی برای بهبود، توسعه و سرمایه‌گذاری،
 - «اثبات آینده» برای به حداقل رساندن آسیب‌های آینده و افزایش انعطاف‌پذیری.
- با همه این مقدمات که به‌کارگیری آینده‌نگری را امری کاملاً منطقی نشان می‌دهد و آینده‌پژوهی و اندیشیدن به آینده و به فکر سرنوشت نسل‌های پس از خود بودن موضوعی پذیرفته شده در جامعه جهانی است و همین دیدگاه، مبنای طرح‌ریزی مفهوم «توسعه پایدار» به‌عنوان استفاده از منابع موجود با هدف حفظ آن برای نسل‌های آینده بوده است؛ نقطه‌نظرات موافق و مخالفی نیز درباره اندیشیدن به آینده توسط شخصیت‌های مختلف بیان شده است.
- نظرات مخالفان، دشواری کار آینده‌پژوهان و آینده‌نگاران را برای پیشبرد دیدگاه‌شان نشان می‌دهد. در ادامه دیدگاه برخی از موافقان و مخالفان اندیشیدن درباره آینده ارائه می‌شود.

دیدگاه موافقان

درباره اتفاقات آینده سه گروه وجود دارند: کسانی که اجازه می‌دهند آن اتفاق رخ دهد، کسانی که آن اتفاق را می‌سازند و کسانی که تعجب می‌کنند چه اتفاقی افتاده است.^۳

زندگی فقط می‌تواند رو به عقب درک شود؛ اما باید رو به جلو حرکت کرد.^۴

۱. بایزید مردوخ، روش‌شناسی آینده‌نگری، تهران، نشر نی، ۱۳۹۱، ص ۵۰.
2. Boston, Jonathan. "Governing for the Future: How to Bring the Long-term into Short-term Political Focus", Victoria University of Wellington, November 2014.

۳. جان ریچاردسون جونپور، رئیس مرکز مطالعات استراتژیک و بین‌المللی ایالات متحده در سال ۱۹۷۷ و رئیس مؤسسه صلح از ۱۹۷۷ تا ۱۹۸۶.

۴. سورن کی یرک گارد، فیلسوف دانمارکی.

شکست بسیاری از جوامع در طول تاریخ بشر به دلیل فقر آینده‌نگاری، به‌ویژه فقر مدیریت بلندمدت منابع حیاتی بوده است.^۱

هرچه به گذشته دورتری بنگرید آنوقت می‌توانید آینده‌نگری بیشتری داشته باشید.^۲
«تنها محدودیت برای درک فردا، شک و تردید ما درباره امروز خواهد بود. اجازه دهید با ایمان قوی و فعال به جلو برویم».^۳

دیدگاه مخالفان

من هرگز به آینده فکر نمی‌کنم - خودش خیلی زود می‌آید.^۴
من این گونه فکر نمی‌کنم که ما باید مراقب نسل‌های آینده باشیم. آنها می‌توانند از خود مراقبت کنند. مراقبت از کسی که هنوز به دنیا نیامده، غیرمنطقی است.^۵
در پیش‌بینی استراتژیک بلندمدت سیاسی، مشخص شده که متخصصان حتی از یک میمون پرتاب‌کننده تاس بهتر نیستند.^۶

حتی اگر از دیدگاه مخالفان چشم‌پوشی کنیم و به نوعی آنها را در زندگی شخصی یا کاری خود محکوم به آینده‌نگری بدانیم، واقعیتی که فرآیند آینده‌پژوهی و آینده‌نگاری در عمل با آن مواجه می‌شود این است که دمکراسی‌ها به دلایل زیر به‌طور سیستماتیک به نفع وضع فعلی منحرف می‌شوند:

- دولت‌های منتخب می‌خواهند رأی‌دهندگان را متقاعد و حفظ کنند؛

- رأی‌دهندگان عموماً دارای نرخ تنزیل بالایی هستند؛

- بنابراین دولت‌ها از نزدیک‌بینی سیاسی رنج می‌برند؛

- عوامل زیاد دیگری، مشوق مخالفت بین نسلی می‌شوند.

- دیکتاتورهای نیز با فشارهای مشابهی مواجه هستند، اما:

- شفافیت و بازخورد کمتری دارند؛

- فرصت کمتری برای یادگیری سیاست وجود دارد؛

- پاسخگویی ضعیف‌تر و انگیزه‌ها برای اصلاحات کمتر است.^۷

۱. جرید میسون دیاموند، متخصص جغرافیا، زیست‌شناسی، انسان‌شناسی و نویسنده مشهور کتاب‌های علمی معروف از جمله: سومین شامپانزه (۱۹۹۱)، اسلحه، میکروب و فولاد (۱۹۹۷)، جایزه پولیتزر را دریافت کرد، فروپاشی (۲۰۰۵) و جهان تا دیروز (۲۰۱۲).

۲. وینستون چرچیل.

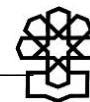
۳. فرانکلین روزولت.

۴. آلبرت انیشتین.

۵. اوون مکشین، صاحب‌نظر و اهل قلم در برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای و رئیس مرکز تحقیقات مدیریت منابع در نیوزلند.

۶. دانیل کانمن، برنده جایزه نوبل در اقتصاد.

7. Boston, Jonathan. "Governing for the Future: How to Bring the Long-term into Short-term Political focus", Victoria University of Wellington, November 2014.

همه این عوامل به ما گوشزد می‌کند که آینده‌پژوهان و آینده‌نگاران کاری بس دشوار به‌ویژه در همراه کردن سیاستگذاران در پیش دارند و اگر در پیمودن این مسیر به‌درستی عمل نکنند چنین به‌نظر خواهد رسید که کاری جز ارائه نقطه‌نظرات بی‌ثمر، انجام نداده‌اند.

در این گزارش ضمن تعریف آینده، مطالعات آینده و آینده‌پژوهی، وضعیت آینده‌پژوهی و آینده‌نگاری در کشور فنلاند - یکی از کشورهای اروپایی پیشرو در این حوزه - و نهادهای درگیر این موضوع در این کشور بررسی می‌شود. در پایان نیز ضمن جمع‌بندی و نتیجه‌گیری، پیشنهادهایی ارائه می‌شود.

فصل اول - آینده و آینده‌پژوهی

۱-۱. معنای آینده

آیا آینده آن چیزی است که با گذر زمان خواهد آمد و چه بخواهیم یا نخواهیم به‌گونه‌ای محتوم با آن مواجه خواهیم شد یا وقتی از آینده می‌گوییم، منظورمان آن چیزی است که در افقی فراتر از زمان کنونی آن را برای خود تصور کرده یا می‌خواهیم با گذر زمان با آن مواجه شویم؟ اگر گزاره دوم مد نظر است در این صورت باید آن را بسازیم. آیا تصور و تلاش ما برای رسیدن به آینده مورد نظر به تنهایی کافی است یا چارچوبی که برای آن در نظر گرفته‌ایم بسته به سطح مورد نظر، مستلزم تغییرات در گروه هدف برای مثال اعضای خانواده، محیط کار، محله، شهر، یا در گسترده‌ترین حالت کشور و حتی جهان در ابعاد مختلف سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی است؟ در صورتی که آینده مشخصی برای خود متصور شده و مد نظر داریم، شاید بتوان با برنامه‌ریزی و تلاش فضا را برای دستیابی به آن آینده به وجود آورد و نهایتاً در صورت مناسب نبودن فضای لازم به محیط مساعدتری برای دستیابی به آینده مورد نظر، مهاجرت کرد اما هر چه سطح مورد نظر گسترده‌تر می‌شود، همراهی سایرین و تصمیم‌گیری جمعی برای دستیابی به آن آینده ضروری است. آینده را نیز می‌توان به‌صورت‌های زیر در نظر گرفت:

- مقیاس‌های زمانی مختلف: آینده نزدیک یا آینده دور؛
- دارای ابعاد بین نسلی: آینده نسل کنونی، نسل بعدی و نسل‌های پس از آن؛
- زمانبندی که برحسب مشکل مربوطه تغییر خواهد کرد (برای مثال تغییر آب و هوا پیامدهایی در آینده دور بر جا خواهد گذاشت).^۱

با توجه به عدم قطعیت‌ها و اتفاقاتی که در طی مسیر از حال به آینده با آن مواجه خواهیم شد، فعالان این حوزه به فکر ارائه سناریوهای مختلفی برای آینده و خلق آینده‌های بدیل افتاده‌اند تا برحسب شناخت

1. Ibid.

دقیق وضعیت موجود و چشم‌انداز متصور شده برای آینده، با برنامه‌ریزی دقیق و هوشمندانه امکانات لازم برای دستیابی به آینده مورد نظر را فراهم ساخته یا آماده مواجهه با آینده پیش‌رو شوند. این امر موجب شکل‌گیری علم آینده‌پژوهی شد که در ادامه شرح مختصری از آن بیان می‌شود.

۱-۲. تعریف آینده‌پژوهی

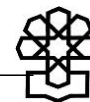
آینده‌پژوهی حوزه پژوهشی نوظهوری است. از آنجا که آینده هنوز وجود ندارد، آینده‌پژوهی درباره طرح‌های آینده و ناپیوستگی در روندهای گذشته و چشم‌انداز بلندمدت آینده به بررسی می‌پردازد. آینده‌پژوهان علاقمند به بررسی آینده محتمل، آینده ممکن و آینده دلخواه هستند. به‌عنوان اقدامی اجتماعی، آینده‌پژوهی به‌دنبال ارائه خدمت به تصمیم‌گیرندگان خصوصی و عمومی برای از پیش تعیین کردن راهبردهای بلندمدت جایگزین در یک محیط عملیاتی متغیر است.

آینده‌پژوهی رشته‌ای پژوهشی و آکادمیک است که به تولید دانش روش‌ها و فرآیندهای چگونگی مواجهه افراد و سازمان‌ها با آینده نامشخص می‌پردازد. پرسش‌های متداول تحقیق بر معرفت‌شناسی دانش درباره آینده و توسعه روش‌شناختی ابزار مطالعات آینده و تحلیل آینده‌های جایگزین درباره یک موضوع مشخص یا یک موضوع کلی‌تر متمرکز شده‌اند. مطالعات آینده‌پژوهی یک حوزه بین‌رشته‌ای است که در آن موضوعات متنوع و گسترده‌ای تجزیه و تحلیل می‌شوند و نتایج و رویکردهای نظامات و رویه‌های سنتی‌تر در تقابل با یکدیگر قرار می‌گیرند.^۱

ریشه‌های آینده‌پژوهی به جهت‌گیری انسان‌گرایانه آینده‌شناسی برمی‌گردد که در سال ۱۹۴۳ توسط اوسپ فلچتیم مطرح شد. او در کتاب خود بیان می‌کند که آینده‌شناسی باید برای حل مشکلات بزرگ بشریت تلاش کند. این مشکلات عبارتند از:

۱. جلوگیری از جنگ و تضمین صلح؛
۲. جلوگیری از قحطی و فقر؛
۳. جلوگیری از ظلم و ستم؛
۴. افزایش دموکراسی؛
۵. پایان دادن به استفاده بیش از حد از منابع طبیعی و حفظ طبیعت؛
۶. مبارزه با خودبیبگانگی؛
۷. ساخت جامعه انسانی جدید.

آینده‌پژوهی خود را بر جایگزین‌های مختلف استوار می‌کند و فعالانه تصاویر دلخواه آینده را توصیف می‌کند. آینده‌پژوهی می‌کوشد دورنگری‌ها و عواقب تصمیمات مختلف را مشخص کند تا ارزش‌ها و رویه‌های مشخصی را ارتقا داده یا مورد پرسش قرار دهد. آینده‌پژوهی ادعا می‌کند حتی

ارزش‌ها می‌توانند به صورت منطقی مورد بحث و مطالعه قرار گیرند. مالاسکا تأکید دارد که آینده‌پژوهی نسبت به دیگر علوم گستره تحقیقاتی وسیع‌تری دارد، زیرا هدف تحقیقاتی آن به معنای تجربی موجود نیست، چون مشروط است و به وسیله طبیعت مشخص نشده است. اما بدین معنا نیست که نمی‌توانیم از محیط کنونی خود از همان راهی که به تاریخ و بازاریابی می‌رسیم، به آینده مربوط برسیم.^۱

آینده‌نگاری و آینده‌پژوهی از جهات بسیاری در هم تنیده‌اند. اصل راهنما برای هر دو این است که تقریباً در تمام موارد نمی‌توان آینده را پیشگویی کرد، زیرا هنوز نیامده است. در بهترین حالت برای پدیده‌های اجتماعی می‌توان سناریوهای بدیل و برخی احتمالات را ارائه کرد، زیرا پدیده‌های اجتماعی بسیار پیچیده هستند و نمی‌توان آنها را پیش‌بینی کرد. اما آینده می‌تواند از اقدامات امروز به وجود آید، بنابراین بخشی از آن را می‌دانیم. بخش قابل توجهی از آینده پیشاپیش در ارزش‌ها، اهداف، پیشران‌ها و روندهای امروز موجود است. دو ویژگی خاص مرتبط با آینده‌نگاری و آینده‌پژوهی عبارتند از:

- ملاحظه آینده‌های بلندمدت‌تر که معمولاً حداقل زمان آن ۱۰ سال بعد است؛

- توجه به آینده‌های بدیل. بررسی راه‌های بدیل توسعه در کنار کسب‌وکارهای معمول و راه‌هایی که معتقدیم احتمال موفقیت آنها بیشتر است، مفید خواهد بود.

در بیشتر موارد فعالیت‌های آینده‌اندیشی نیازمند چندین سناریو است. موارد ذکر شده می‌توانند مرحله‌ای موقتی در فرآیند ساخت چیزی باشند که با عناوین چشم‌اندازهای مثبت، سناریوهای موفقیت و آینده‌های الهام‌بخش شناخته می‌شوند. بعضی مواقع بخش اعظمی از نتیجه فعالیت‌های آینده‌پژوهی، سناریوهای بدیل خواهد بود.

از طرف دیگر آینده‌نگاری با آینده‌پژوهی تفاوت‌هایی نیز دارد. ریشه‌های آینده‌پژوهی به گرایش انسانی آینده‌شناسی برمی‌گردد در حالی که آینده‌نگاری گرایش فن‌سالارانه آینده‌پژوهی است که تاریخچه آن به راهبردهای نظامی و آینده‌نگاری فناوری نظامی برمی‌گردد. آینده‌نگاری تلاش دارد بیشتر نظام‌مند، منطقی، مشارکتی و با گرایش برنامه‌ریزی و مدیریتی باشد، اما نسبت به آینده‌پژوهی کمتر به عقلانی بودن بها می‌دهد^۲ و بیشتر با بال‌آمال و آرزوها و تصورات و خیال‌ها پرواز می‌کند.

با وجود این در این گزارش از هر دو مفهوم برای بیان فعالیت‌هایی که در زمینه توجه به آینده و تفکر درباره آن در قالب آینده‌پژوهی و آینده‌نگاری در کشور فنلاند صورت گرفته استفاده می‌شود.

در زبان فنلاندی اساساً پنج واژه واقعی مرتبط با آینده وجود دارد که از نیمی از آنها استفاده جدی نمی‌شود.

Ennakointi تفکر پیشینی: «پیش‌دستی + پیش‌نگری + پوییش + استدلال + هوشیاری»؛ یا به عبارت دیگر «پوییش برای دستیابی به بینش و هوشیاری و آمادگی برای سازگاری و اقدام براساس

۱. کوواسا، نتومو، کاربست آینده‌نگاری راهبردی در دولت (موردکاوی کشورهای فنلاند، سنگاپور و اتحادیه اروپا)، مترجمان: محسن و مصطفی کشاورز ترک، مؤسسه افق آینده‌پژوهی راهبردی، ۱۳۹۳، صص ۲۵-۲۶.

۲. همان، صص ۱۹-۲۰.

آگاهی از موقعیت». واژه‌ای مبهم که اساساً برای اشاره به تمام موارد دسته واژگان غیرقطعی و برای اولین بار مورد استفاده قرار می‌گیرد، زیرا هیچ واژه دیگری برای این موارد وجود ندارد.

Ennustaminen: پیش‌بینی که به تمام موارد دسته واژگان ذکر شده اطلاق می‌شود.

Tuleva: «فرارسیدن»، که به آینده خاصی اشاره دارد که نمی‌تواند ساخته شود تا به ایده

آینده‌ها و «فرارسیدن»، واقعیت بخشد.

Selvannakeminen: دید معنوی.

Povaus: فالگیری که فقط به کف‌بینی که توسط رمالان انجام می‌شود، اطلاق می‌شود. نوع دیگر

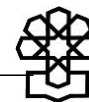
فالگیری، پیشگویی خوانده می‌شود که مانند مواردی چون طالع‌بینی تاکنون ذکر نشده‌اند.

آینده‌پژوهان فنلاندی مجبورند زمانی که درباره موارد مرتبط با فعالیت‌های آینده‌اندیشی صحبت می‌کنند فقط از این سه الی پنج واژه استفاده کنند. واژه‌های دیگر می‌توانند با این واژه‌ها ترکیب شوند که اصطلاحات متعلق به دوران پیشاصنعتی هستند و این واژه‌ها تا حدودی می‌توانند اصلاح شوند، اما نبود مفاهیم کارآمد، واقعیتی است که موارد بسیاری را برای آینده‌پژوهان دشوارتر می‌کند. زمانی که می‌خواهید درباره روش‌شناسی خاصی مرتبط با آینده‌نگاری یا پیش‌بینی شهودی صحبت کنید و یا زمانی که قصد دارید فقط درباره هوشیاری در ترافیک صحبت کنید، باید از واژه‌ای یکسان یعنی «**EnnakointiK**» استفاده کنید. به همین دلیل است که آینده‌پژوهان فنلاندی ترجیح می‌دهند تا جایی که امکان دارد از مفاهیم انگلیسی استفاده کنند؛ اما مشکل این است که مردمی که خارج از جامعه آینده‌پژوهان هستند معمولاً معنای این اصطلاحات را در نمی‌یابند.^۱

برخی آینده‌شناسان از واژه پارادایم استفاده کرده و ادعا می‌کنند که به زودی در آینده‌پژوهی نوعی تغییر پارادایم رخ خواهد داد. «مانرما» عرصه آینده‌پژوهی را به سه پارادایم همزمان و قابل جایگزینی تقسیم کرده است که عبارتند از:

پارادایم توصیفی: به معنی ارائه پیش‌بینی‌های بسیار محتمل براساس وقایعی است که در گذشته رخ داده است. در این پارادایم دیدگاه نسبت به آینده خوشبینانه و ایستا بوده و آینده را قابل پیش‌بینی می‌داند. هیچ آشفتگی در اهداف تحقیق وجود ندارد. روش‌ها عموماً کمیت‌گرا بوده و بازه زمانی کوتاه‌مدت را دربرمی‌گیرد.

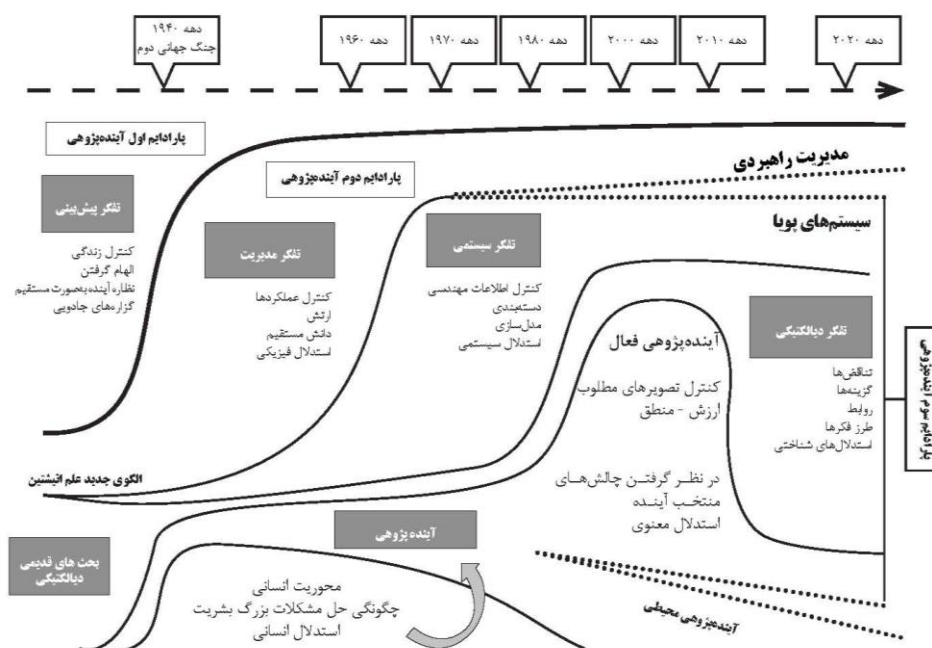
پارادایم سناریو: به معنای توصیف دستورالعمل‌های گوناگونی برای آینده است. قرار نیست این دستورالعمل‌ها هر چیزی را پیش‌بینی کنند، بلکه توانایی آنها تجسم احتمالات و کمک به تصمیم‌گیری‌ها در زمان حال است. همچنین می‌توان به مطالب جالبی در زمینه پیشرفت‌های احتمالی پی برد.

پارادایم تکاملی: به معنای تلاش برای درک و توصیف دقیق آینده‌ها در دنیای پرآشوب است و براساس قوانین تکامل انجام می‌شود. مبنای آن بیشتر کشفیات حوزه پژوهش پیچیدگی و به‌طور کلی تصدیق سیر تکامل است.^۱

در شکل ۱ روند تکاملی مطالعات آینده‌پژوهی و پارادایم‌هایی که بر مبنای نوع تفکر غالب طی این روند شکل گرفته ارائه شده است:

شکل ۱. تکامل آینده‌پژوهی

مأخذ: همان.

همان‌گونه که در شکل مشاهده می‌شود تفکر پیش‌بینی نخستین پارادایم آینده‌پژوهی تا اوایل دهه ۱۹۴۰ میلادی است و پس از آن تفکر مدیریتی دومین پارادایم از اوایل دهه ۱۹۵۰ تا اواسط دهه ۱۹۶۰ میلادی بوده است. از اواسط دهه ۱۹۶۰ به تدریج تفکر سیستمی در کنار تفکر مدیریتی مطرح شد و تا اوایل دهه ۲۰۰۰ میلادی ایفای نقش کرد و دو حوزه مدیریت استراتژیک و سیستم‌های پویا از آن منشعب شد. در ابتدای همین دوره جهت‌گیری انسان‌دوستانه با محوریت حل مشکلات بزرگ بشریت نیز مطرح بود که به علم آینده‌شناسی و مطالعات آینده‌پژوهی محیطی منجر شد. سپس تا اوایل دهه ۲۰۱۰ میلادی مطالعات کنش‌گرایانه آینده‌پژوهی نقش پررنگ‌تری یافت و پس از آن تفکر دیالکتیکی غالب شد و پیش‌بینی می‌شود که به‌عنوان پارادایمی جدید مطرح شود.

پارادایم سوم آینده‌پژوهی به‌طور عمده مبتنی بر ترکیب تفکر دیالکتیکی، آینده‌پژوهی نقادانه و یکپارچه است که شامل تحلیل کلان تاریخی و استفاده از استنباط چندگزینه‌ای روش‌های تناقض است. بخش‌های دیگر که در ارتباط قوی با آن هستند عبارتند از: اهداف پیشگیرانه و فعال برگرفته از «آینده‌شناسی» و درک جدید تفکر نظامی پویا.

با توجه به شکل می‌توان مشاهده کرد که تغییر پارادایم، دوران یا تسلط نوع خاصی از تفکر، بدان معنا نیست که مسیر پیشین به پایان رسیده است، بلکه برعکس تمام این پارادایم‌ها همزمان در کنار هم زندگی می‌کنند و به تکامل مشترکی می‌رسند، اما معمولاً فقط یک نوع (جدید) غالب می‌شود که به‌صورت تکامل اجتماعی رخ می‌دهد.

در نهایت نمی‌توان تضمین کرد که به پارادایم سوم دیالکتیک خواهیم رسید. همان‌گونه که اسنودن اظهار داشته رسیدن به آن، نیازمند کار و تمایل به دستیابی به یک چارچوب ذهنی جدید است. به‌عبارت دیگر می‌توان به‌صورت پیشگیرانه موجب بروز آن شد یا به شیوه‌ای بدیل، فرصت را هدر داد. آینده هم اکنون در تفکر، اهداف و اقدامات ما قرار دارد.^۱

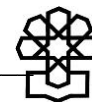
۳-۱. مطالعات آینده‌پژوهی

هیچ‌کس نمی‌تواند دقیقاً پیامدهای «آینده» را «پیش‌بینی» کند. آنچه آینده‌پژوهان مسئول آن هستند، تلاش برای پیش‌بینی آینده نیست، بلکه نگارش آینده‌هایی برای مطالعه و ارزیابی بوده و پس از آن کمک به اشخاص، شرکت‌ها، دولت‌ها و دیگر گروه‌ها برای پیش‌بینی و حرکت به سمت آینده‌های مرجح است (که بهترین و ممکن‌ترین دنیای «واقعی» است که آنها می‌توانند تصور کنند) و این کار به‌طور مداوم ادامه می‌یابد؛ یعنی پیش‌بینی پیوسته به‌عنوان: اطلاعات جدید، فناوری‌ها، چالش‌ها و فرصت‌ها، خواسته‌ها، بیم‌ها و امیدهای نوظهور مردمان آینده.^۲

هدف اصلی مطالعات آینده‌پژوهی، حمایت از تصمیم‌گیری فردی و جمعی و ایجاد راه آگاهانه و مسئولانه برای تفکر درباره آینده است. با استفاده از مطالعات آینده، استراتژی پیچیده و خلاقانه‌ای می‌تواند برای حمایت از اقدامات و مداخلات در مورد سیستم‌های فعلی ما ساخته شده و توسعه یابد. آینده‌پژوهی حوزه‌ای سنتزی است که اطلاعات را از دو یا چند رشته جمع‌آوری می‌کند و با ترکیب آنها معانی جدیدی خلق می‌کند. آینده‌پژوهی به‌عنوان رشته‌ای علمی در ایالات متحده در دهه ۱۹۵۰

۱. همان. صص ۱۴۶-۱۴۷.

2. Dator, Jim, "Futures Studies" Hawaii Research Center for Futures Studies, Department of Political Science, 2011.

متولد شد و در اروپا - به‌طور عمده در فرانسه - گسترش یافت. ابتدا در حوزه نظامی و در صنعت هوا فضای ایالات متحده و سپس در پیش‌بینی فناوری به‌کار گرفته شد.^۱

۴-۱. آینده‌نگاران چه کسانی هستند و چه کاری انجام می‌دهند؟

این سخنی کلیشه‌ای و رایج است که ادعا می‌شود همه انسان‌ها آینده‌نگر هستند. بدون شک قابلیت متمایز انسان این است که رویا، طرح و برنامه‌ریزی رو به جلو داشته باشد، سپس فناوری‌های لازم برای گسترش و شاید دستیابی به رویای خود را ایجاد کند. اما بسیاری از گونه‌های دیگر هم این کار را می‌کنند. انسان‌ها در این مورد بجز درباره دامنه رویاها و قدرت فناوری‌شان منحصر به فرد نیستند. قرار نیست همه انسان‌ها آینده‌نگار باشند، انسان‌هایی نیز شیمیدان، فیزیکدان، مورخ و ... می‌شوند. با وجود رویاها و داستان‌پردازی‌های اولیه‌ای که درباره سفر فضایی مطرح بود، به فیزیکدانان و مهندسانی نیاز بود تا بتوان ماه را تسخیر کرد. با وجود این آینده‌نگاران می‌توانند مفید باشند و به ما برای تفکر روشن‌تر درباره علل و پیامدهای رویاها و ترس‌هایمان در مورد آینده کمک کنند.^۲

۵-۱. معیارهای آینده‌نگاری مناسب

بسیاری از معیارها مستلزم حوزه سیاست بوده که مهمترین آنها به‌شرح زیر است:

- پایداری مالی،
 - سطوح معقول بدهی‌های ملی،
 - مدیریت ریسک خطرات بلندمدت (مثلاً پیری جمعیت)،
 - پایداری محیط زیست،
 - نگهداری مناسب از سرمایه‌های طبیعی حیاتی و تجدیدنپذیر،
 - باقی ماندن در مرزهای سیاره‌ای و زیرسیاره‌ای،
 - سرمایه‌گذاری مناسب در زیرساخت‌ها،
 - سرمایه‌گذاری مناسب در رفاه اجتماعی.
- با وجود این، شواهد تجربی تصاویر متفاوتی از سیاستگذاری بر مبنای آینده‌پژوهی در کشورهای مختلف نشان می‌دهند:
- تفاوت در حوزه‌های سیاست، بین کشورها و در طول زمان،
 - شواهد زیادی از سیاست‌های با دید کوتاه‌مدت،

1. Nováky. Erzsébet and Monda. Eszter, "Futures Studies in Finland", Department of Futures Studies, Corvinus University of Budapest, 2015.
2. Dator. Jim, "Futures Studies" Hawaii Research Center for Futures Studies, Department of Political Science, 2011.

- برخی شواهد از دوربینی سیاسی،
 - برخی شواهد از تمرکز بیش از حد در بلندمدت، به‌عنوان مثال، پروژه‌های زیربنایی «فیل سفید»^۱.
- حداقل چهار عامل مهم زیر را می‌توان بر نزدیک‌بینی و خط‌مشی‌گذاری با دید کوتاه‌مدت مؤثر دانست:
۱. وضعیت بشر؛
 ۲. عدم قطعیت؛
 ۳. عوامل سیاسی یا نهادی؛
- نامتقارنی‌های چشمگیر مختلف
 - الگوهای خاصی از سبک و سنگین کردن بین‌زمانی و یا ساختارهای نتیجه‌گیری
 - منافع واگذار شده قوی و مقاوم در برابر تغییر
 - شکست در یکپارچه‌سازی تصمیم‌گیری بلندمدت با تصمیم‌گیری در زمان حال
 - ۴. سیگنال‌های محدود یا ضعیف «خطر» و کندی بازخوردها.^۲

فصل دوم - مجهز شدن فنلاند برای آینده

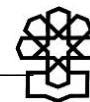
در میان ۳۵ کشور عضو سازمان همکاری و توسعه منطقه‌ای (OECD)^۳، فنلاند کشوری دارای اقتصاد نوآورانه با نیروی کار ماهر و سیستم آموزشی شگفت‌آور بوده و بسیار مورد توجه قرار گرفته است. با این حال، اقتصاد فنلاند تحت تأثیر شدید بحران اقتصادی جهانی قرار گرفت. پس از رکود شدید ۲۰۰۸ - ۲۰۰۹ فعالیت‌ها هنوز به‌طور کامل از سر گرفته نشده است. بین سال‌های ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۱، رشد بهره‌وری کاهش یافت و هزینه‌های نیروی کار بیشتر از تعدادی از کشورهای منطقه یورو افزایش یافت. اینها چالش‌هایی بودند که باید به آنها توجه می‌شد. برای دستیابی به رشد پایدار بلندمدت و حفظ نظم عمومی کشور در زمینه رفاه اجتماعی با توجه به مواجهه با پیری جمعیت، فنلاند یکسری اصلاحات ساختاری را باید اجرا کند.

به‌عنوان نخستین اقدام، فنلاند باید رشد بهره‌وری را در بیشتر بخش‌ها، به‌خصوص خرده‌فروشی‌ها و صنایع شبکه‌ای و همچنین در بخش عمومی افزایش دهد. فنلاند همچنین نیاز به ارتقای درآمدها در نوآوری و کارآفرینی و سرمایه‌گذاری بیشتر در مهارت‌ها و تحقیق و توسعه (R&D) دارد.

۱. معمولاً چنین تصور می‌شود که علت اصلی توسعه‌نیافتگی، کمبود سرمایه‌گذاری‌هاست و بسیاری از تئوری‌های اقتصاد سیاسی هم این باور را تأیید می‌کنند. چنین باوری باعث افتادن به دام سرمایه‌گذاری در پروژه‌هایی می‌شود که در ادبیات اقتصادی به نام «فیل سفید» مصطلح است با این مفهوم که گران به‌دست می‌آیند اما بی‌فایده هستند.

2. Boston, Jonathan. "Governing for the Future: How to Bring the Long-term into Short-term Political Focus", Victoria University of Wellington, November 2014.

3. Organisation for Economic Co-operation and Development

دوم، فنلاند منابع انسانی قابل توجه خود را باید بهتر به کار گیرد. این نیازمند افزایش سیاست‌های فعال بازار کار، مشوق‌های بهبود کار برای کارگران سالمند و دارای درآمد دوم و سرمایه‌گذاری‌های هدفمند در مهارت‌ها و آموزش برای جوانان است. چنین استراتژی می‌تواند با کاهش میزان مالیات بر نیروی کار حتی موفق‌تر هم باشد.

سومین موضوع مهم برای فنلاند این است که نابرابری‌های رو به رشد در دسترسی به مراقبت‌های بهداشتی و شرایط بهداشت در مناطق و گروه‌های اجتماعی-اقتصادی را مد نظر قرار دهد. مراقبت‌های اولیه که اغلب توسط مراکز بهداشت شهری ارائه می‌شود باید تقویت شود و بنابراین به‌عنوان بخشی از اصلاحات منطقه‌ای کنونی محسوب می‌شود که هدف آن ادغام شهرداری‌ها و دستیابی به اقتصاد مقیاس است. توسعه مطالعات آینده و نگرش آینده‌گری نهادهای فنلاندی و دولت این کشور می‌تواند نمونه‌ای عالی برای دیگر کشورها باشد. این نگرش در آموزش و اقتصاد آشکار شده است، مواردی که کشور فنلاند در آن قابلیت رقابت بالایی دارد.^۱

فصل سوم - سازمان‌های آینده‌پژوهی و سیستم آینده‌نگاری در فنلاند

پس از فروپاشی بازار سهام و جنگ جهانی دوم، مطالعات آینده به‌عنوان بخشی از علوم اجتماعی و تصمیم‌گیری سیاسی نهادینه شد. مؤسسه RAND (تحقیق و توسعه)، ارتش ایالات متحده و شرکت هوایمایی داگلاس نقش پیشرو را در توسعه مطالعات آینده ایفا کردند. در دهه‌های ۱۹۵۰ و ۱۹۶۰، این شاخه علم در اروپا به‌ویژه در فرانسه تقویت شد. درجه و سرعت توسعه آن در هر کشور متفاوت بود، با این حال فنلاند نخستین نمونه برای ارائه سناریویی مثبت از توسعه این علم در اروپا است. در آموزش مطالعات آینده، فنلاند جزء رتبه نخست‌های جهان است و پژوهشگران آینده در پارلمان آن کار می‌کنند. سیاستگذاری برمبنای چشم‌انداز و سیستم آینده‌نگاری دو عامل بین عوامل متعددی هستند که کیفیت برجسته فنلاند را در این حوزه بیان می‌کنند و از این طریق تضمین‌کننده موقعیت پیشروی آن در میان کشورهای اروپایی هستند.

جامعه فنلاند دارای ویژگی‌هایی عالی است که عبارتند از: توان رقابتی و خلاقیت، سلامت فرهنگ بومی، دانش و مدیریت فرآیند مربوط به آموزش و پرورش و مراقبت‌های بهداشتی. تحولات در آینده بستگی به ترکیبی از اقتصاد خلاق و جامعه اطلاعاتی دارد. درباره توسعه دیجیتال و تفکر آینده‌گرا، فنلاند موقعیت پیشروای را در میان کشورهای اتحادیه اروپا دارد. دولت از قدرت گسترده خود برای نشان دادن تغییرات و تأثیرگذاری بر بازیگران استفاده می‌کند. رفتارشان فعالانه و تفکرشان بلندمدت

1. OECD Report, Finland Fit for the Future, 2013.

است. ویژگی پیشین با توسعه مطالعات آینده، مؤسسات مطالعات آینده و پشتیبانی از آموزش، منعکس می‌شود. سیاست چشم‌انداز و سیستم آینده‌نگاری فنلاند، یافتن راه‌حل‌ها را آسان‌تر می‌کند.

سازمان‌های مرتبط با آینده‌پژوهی که طی دهه‌های گذشته در فنلاند فعال شدند عبارتند از:

- انجمن آینده‌پژوهی فنلاند (۱۹۸۰)

- کمیسیون برای آینده پارلمان (۱۹۹۲)

- مرکز تحقیقات آینده‌پژوهی فنلاند تورکو (۱۹۹۲)

- شبکه آکادمی آینده‌پژوهی فنلاند (۱۹۹۸)

از اوایل دهه ۱۹۹۰، مأموریت فنلاند توسعه سیستم آینده‌نگاری ملی بود. بعداً سازمان‌های دیگر

علاقه‌مند شده و وارد این فرآیند شدند که عبارتند از:

- آکادمی فنلاند،

- دفتر تأمین مالی فناوری و نوآوری فنلاند (Tekes)،

- صندوق نوآوری فنلاند (Sitra)،

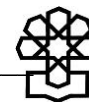
- واحدهای مراکز منطقه‌ای برای توسعه اقتصادی، حمل‌ونقل و محیط زیست،

- شورای منطقه‌ای.

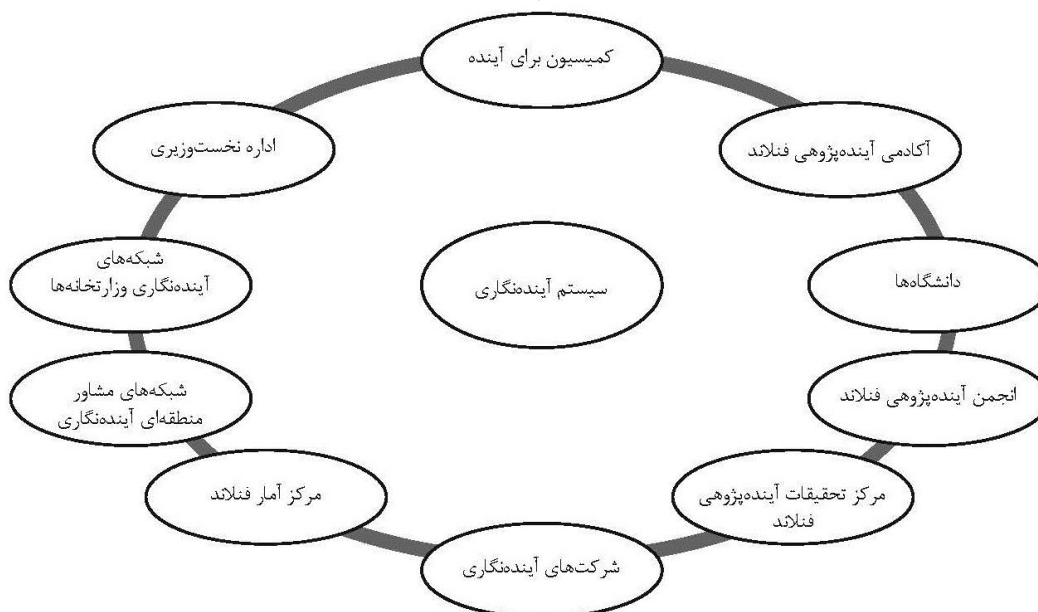
سیستم آینده‌نگاری با ساختاری قوی و چندلایه مشخص شده است. دفتر نخست‌وزیری داده‌ها را از وزارتخانه‌ها و وزارتخانه‌ها از مراکز منطقه‌ای و مراکز منطقه‌ای از شهرها جمع‌آوری می‌کنند. اگر سازمان‌های درگیر در مطالعات آینده قصد تجزیه و تحلیل موردی را داشته باشند، داده‌های بهنگام را در هر زمان سیستم آینده‌نگاری ارائه می‌کند.

مشارکت‌کنندگان در سیستم آینده‌نگاری در شکل ۲ نشان داده شده‌اند که عبارتند از: شبکه‌های آینده‌نگاری مشاور منطقه‌ای (RCFNs)، شبکه/پلتفرم‌های آینده‌نگاری وزارتخانه‌ها (MFNs)، دفتر نخست‌وزیری (PMO)، کمیسیون آینده (CF)، مرکز تحقیقات آینده‌پژوهی فنلاند (FFRC)، آکادمی آینده‌پژوهی فنلاند (FFA)، دانشگاه‌ها، انجمن آینده‌پژوهی فنلاند (FSF)، مرکز تحقیقات آینده‌پژوهی فنلاند، شرکت‌های آینده‌نگاری باز و آمار فنلاند. بزرگ‌ترین شرکت‌های آینده‌نگاری پیشرو Fountain Park و Data Ranger هستند.^۱

1. Nováky. Erzsébet and Monda. Eszter, "Futures Studies in Finland", Department of Futures Studies, Corvinus University of Budapest, 2015.

شکل ۲. سیستم آینده‌نگاری فنلاند

مأخذ: همان.

در ادامه اطلاعاتی درباره تعدادی از مهمترین مراکز فعال در این کشور در زمینه آینده‌نگاری ارائه می‌شود.

۳-۱. کمیسیون برای آینده پارلمان

پارلمان فنلاند در سال ۱۹۱۷ تأسیس شد. فنلاند کشور اروپایی پیشگام در دادن اجازه به زنان هم برای حق رأی و هم برای حضور در پارلمان است. این حق در سال ۱۹۰۶ به تصویب رسید. پارلمان فنلاند ۱۶ کمیسیون فعال دارد. طبق قانون، کمیسیون‌ها برای یک دوره پارلمانی چهارساله و براساس موضوعات متناظر با وزارتخانه‌های ذیربط تشکیل می‌شوند. ترکیب هر کمیسیون به قدرت نسبی گروه‌های پارلمانی برمی‌گردد. اسامی کمیته‌ها عبارت است از: کمیته عالی، قانون اساسی، امور خارجه، مالی، محاسبات، اداری، امور قضایی، ارتباطات و حمل‌ونقل، کشاورزی و جنگلداری، دفاع، فرهنگ و آموزش، سلامت و امور اجتماعی، تجارت، برای آینده، محیط زیست و خدمات مدنی و رفاهی.^۱

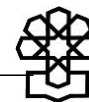
همان‌گونه که بیان شد یکی از کمیسیون‌های پارلمان فنلاند، کمیسیون «برای آینده» است که کارشناسان دائمی برای مواجهه با مسائل مربوط به آینده با استفاده از مطالعات آینده‌پژوهی در آن حضور دارند. این کمیسیون، کمیسیونی موقت است که در سال ۱۹۹۲ پس از فروپاشی اقتصاد فنلاند تأسیس شد. این نخستین کمیسیون پارلمانی در جهان بود که به موضوعات مربوط به آینده اختصاص یافت. کمیسیون در سال ۱۹۹۴ به‌صورت دائمی درآمد و به سرعت وظایف و موضوعات خود را مشخص

1. www.eduskunta.fi/EN/pages/default.aspx

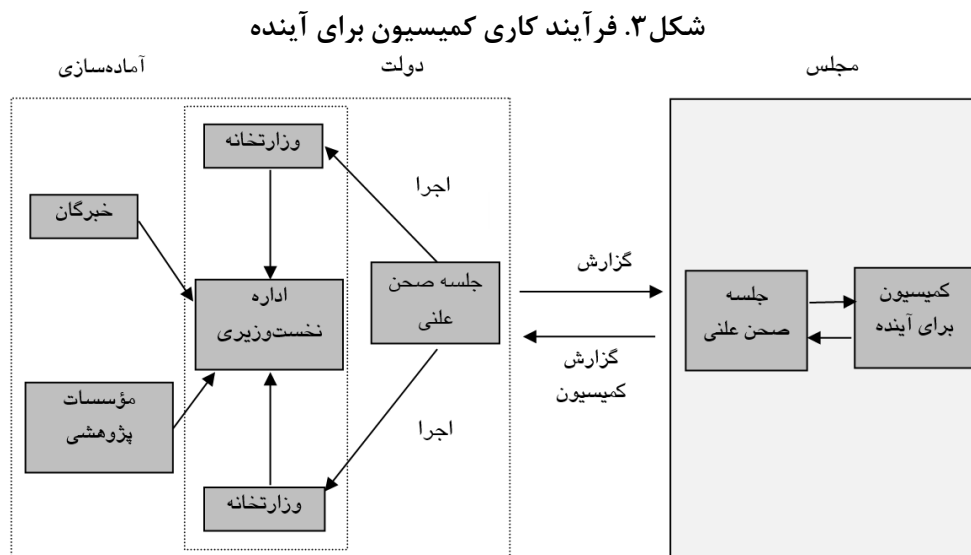
کرد که هیچ‌کدام از آنها تاکنون تغییر قابل توجهی نکرده است. امروزه کمیسیون بر ارائه پیشنهادهاى مربوط به قانونگذاری متمرکز شده است. این کمیسیون در مسائل مربوط به قانونگذاری در موضوعات مهم مانند تأسیس دانشگاه‌های جدید، درخواست مجوز برای ساخت نیروگاه‌های هسته‌ای و قانون تولید گیاهان اصلاح شده ژنتیکی همکاری می‌کند. کمیسیون در هر دوره پارلمانی باید یک بار شناسایی کلی از دولت فنلاند، از جمله درباره سناریوهای مرتبط و یا نقشه آینده، انجام دهد.

وظیفه ذاتی کمیته آینده نه در ایجاد پیشنهادهای قانونی، بلکه ترجیحاً در بررسی و نظارت بر فرصت‌ها، تهدیدات و سیگنال‌های ضعیف مربوط به آینده است. این کمیته نقش مهمی دارد و جامعه فنلاند به چنین خدماتی برای آمادگی برای آینده نیاز دارد. برای دوره قبلی مجلس (۲۰۱۱-۲۰۱۵)، کمیسیون بر دمکراسی مستقیم، ارتباطات جدید و توسعه مدل‌های عملیاتی مشارکتی متمرکز شده بود. آنها در فعالیت‌های دیگر مؤسسات به هم پیوسته بین‌المللی از جمله EPTA (ارزیابی فناوری پارلمان اروپا) در بروکسل و در پارلمان فرانسه مشارکت کرده‌اند. ۶ گزارش در مورد آینده با عناوین زیر ارائه شده است:

- گزارش در مورد آینده بلندمدت (۱۹۹۳)؛
 - بخش نخست؛ فنلاند و آینده اروپا (۱۹۹۶)؛
 - بخش دوم؛ صادق و شجاع - فنلاندی مسئولیت‌پذیر و قابل اعتماد (۱۹۹۷)؛
 - توسعه متوازن فنلاند ۲۰۱۵ (۲۰۰۱)؛
 - جامعه‌ای خوب برای مردم در همه سنین، گزارشی درباره توسعه جمعیت‌شناسی، سیاست جمعیت‌شناختی و آماده‌سازی برای تغییر ساختار سنی (۲۰۰۴)؛
 - به‌سوی فنلاندی با انتشارات آلاینده کمتر، گزارشی در مورد سیاست آب و هوا و انرژی (۲۰۰۹).
- در دوره ۲۰۱۱-۲۰۱۵ مجلس و کمیسیون بر چهار حوزه تمرکز کرد: رشد پایدار، جامعه‌ای الهام‌بخش، کسب دانش جدید و جامعه‌ای با رفاه پایدار. تجزیه و تحلیل سه حوزه نخست شامل سه بخش است: انتخاب بهترین شیوه‌ها، تجزیه و تحلیل این شیوه‌ها و اقدامات پیشنهادی براساس نتایج تجزیه و تحلیل.
- برای رسیدن به این اهداف، کمیسیون با دیگر بخش‌ها همکاری می‌کند. در مورد رشد پایدار و جامعه الهام‌بخش، شرکت‌ها و کارآفرینان در این فرآیند مشارکت می‌کنند، در حالی که در مورد دانش جدید، مؤسسات آموزشی مشارکت دارند. این پروژه با عنوان «آیا جامعه رفاه می‌تواند پایدار باشد؟» در چهار مرحله اجرا می‌شود. مرحله اول، دیدگاه متخصصان درباره علل و پیامدهای رفاه و فلاکت مدرن را شامل خواهد شد. در بخش دوم، این متخصصان آخرین مطالعات را در ارتباط با مهمترین موضوعات

مرتبط تحلیل می‌کنند. در بخش سوم، مدل رفاه در فنلاند آینده با کمک روش‌های مشارکتی ایجاد خواهد شد و در مرحله آخر، پیشنهادهایی برای اقدامات ارائه خواهد شد.^۱ فرآیند کاری کمیسیون برای آینده در شکل ۳ ارائه شده است:

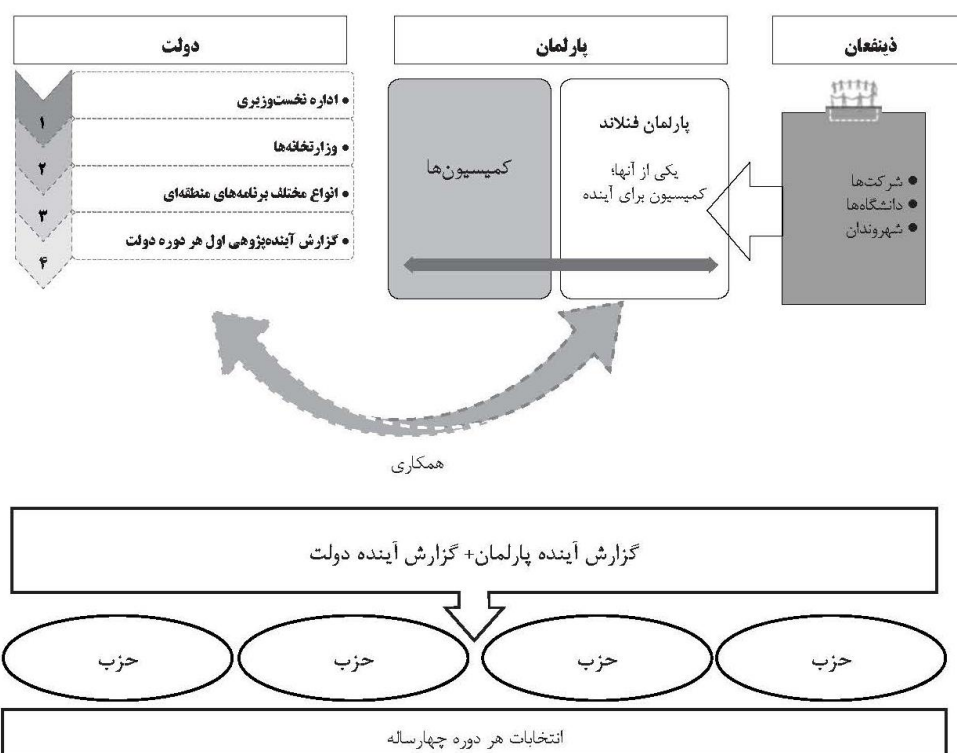
Sources : Foresight in Finland, Finland Futures Research Centre, 2014.

شکل ۴ گفتگوی بین دولت و پارلمان را به صورت نظری نشان می‌دهد. هنگامی که دولت گزارش آینده خود را ارائه می‌دهد، پارلمان - با هماهنگی کمیسیون آینده - به دولت پاسخ می‌دهد. یک دوره دولت، چهار سال است که به این معنی است که در هر چهار سال یک گزارش آینده را به پارلمان ارائه می‌دهد. کمیسیون بیانیه‌ای درباره این گزارش آماده می‌کند و پارلمان گزارشی پاسخ‌گونه برای اقدامات بعدی ارائه می‌کند (حدود یک سال پس از ارائه گزارش دولت).

کمیسیون با سایر ذینفعان (شرکت‌ها، دانشگاه‌ها و شهروندان) همکاری می‌کند. کمیسیون تعداد زیادی از روش‌های آینده‌پژوهی را به کار می‌گیرد، یکی از روش‌ها، مشارکتی است. این گزارش‌ها را کمیسیون و دولت با مشارکت جامعه تهیه می‌کنند. این دو گزارش (گزارش آینده دولت و گزارش آینده پارلمان) مبنای نظری جدیدی را برای دولت بعدی فراهم می‌کند که برنامه‌های خود را با توجه به اولویت‌ها و نتایج گزارش‌های آینده، ترسیم می‌کند.

1. Nováky. Erzsébet and Monda. Eszter, "Futures Studies in Finland", Department of Futures Studies, Corvinus University of Budapest, 2015.

شکل ۴. کمیسیون برای آینده

Source: Futures Studies in Finland.

کمیسیون با مرکز تحقیقات آینده‌پژوهی فنلاند (FFRC) و بسیاری از دانشگاه‌ها ارتباط دارد. نشریات آنها در اینترنت به زبان انگلیسی درباره بسیاری از موضوعات مهم مانند دموکراسی و آینده در دسترس است.^۱

۲-۳. آکادمی آینده‌پژوهی فنلاند (FFA)

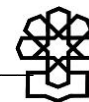
آکادمی آینده‌پژوهی فنلاند شبکه‌ای ملی از دانشگاه‌هایی است که تحصیلات دانشگاهی و برنامه‌های پژوهشی را در زمینه مطالعات آینده ارائه می‌دهند و فعالیت آن را مرکز تحقیقات آینده‌پژوهی فنلاند (FFRC) هماهنگ و تأمین مالی می‌کند. تحصیلات آینده‌پژوهی در فنلاند در سال ۱۹۹۸ هنگامی آغاز شد که آکادمی آینده‌پژوهی فنلاند تأسیس شد تا به ترویج یکپارچه‌سازی آموزش آینده‌پژوهی در دانشگاه‌های فنلاند کمک کند.

۹ دانشگاه‌های زیر شبکه FFA را شکل داده‌اند:

۱. دانشگاه آلتو؛

۲. دانشگاه هلسینکی؛

1. Nováky. Erzsébet and Monda. Eszter, "Futures Studies in Finland", Department of Futures Studies, Corvinus University of Budapest, 2015.

۳. دانشگاه لپلند؛

۴. دانشگاه فناوری لپ پینرانتا؛

۵. دانشگاه اولو؛

۶. دانشگاه فناوری تامپر؛

۷. دانشگاه تامپر؛

۸. دانشگاه تورکو؛

۹. دانشگاه آبو آکادمی.

اهداف و وظایف FFA

اهداف اصلی FFA عبارتند از: ارائه دوره‌های آموزشی و پژوهشی و سمینارهای انتخابی با کیفیت بالا و ایجاد برنامه‌های آموزشی پرورشی برای دانشجویان تحصیلات تکمیلی و کارشناسی ارشد. همچنین FFA به‌طور مرتب برنامه مطالعاتی یارانه‌ای کارشناسی ارشد و یک برنامه تحصیلات تکمیلی ملی را ارائه می‌دهد.

FFA و FFRC با هم برنامه تحصیلات تکمیلی مشترک و مدرک بین‌المللی کارشناسی ارشد را در حوزه نوآوری استراتژیک و خلق آینده ارائه می‌دهند. این برنامه تحصیلی در چهار دانشگاه اروپایی ارائه می‌شود که فرصت منحصر به فردی را برای یادگیری در قلب اروپا فراهم می‌کند: دانشگاه مالت (مالت)، دانشگاه پتسدام (آلمان)، دانشگاه تی ساید (انگلستان) و دانشگاه تورکو (فنلاند). برنامه تحصیلی دو ساله کارشناسی ارشد مطالعات آینده‌پژوهی از سال ۲۰۰۵ توسط FFRC به زبان انگلیسی برای نفرات جذب شده ارائه می‌شود. این برنامه‌ها را دانشگاه تورکو تأمین مالی می‌کند.

وظایف دیگر FFA عبارتند از: توسعه روش‌های آموزش از راه دور و چندگانه، آزمایش مفید بودن دوره‌ها برای شبکه؛ تولید مواد مطالعاتی، مراقبت از هماهنگی شبکه و اداره امور. در زمینه پژوهش، پروژه هزاره یکی از چارچوب‌های گسترده‌تر برای همکاری بین‌المللی است. پژوهشی درباره شیوه‌های آموزش و یادگیری انجام شده است و حوزه‌های جدید در این زمینه‌ها نیز به‌طور مستمر پیگیری می‌شوند.

چشم‌انداز و فعالیت‌ها

چشم‌انداز ایجاد آکادمی آینده‌پژوهی فنلاند این است که میان اروپا و شبکه‌های جهانی پژوهش و آموزش آینده‌پژوهی، نیاز به همکاری وجود دارد. رقابت و کار گروهی در روشی کاملاً جدید با یکدیگر همپوشانی داشته و با توجه به بودجه پژوهشی و تولید دانش جدید، هم با هم رقابت و هم با هم همکاری دارند. مشارکت‌های استراتژیک با احترام متقابل به‌وجود می‌آیند. با توجه به این مبانی، هدف آکادمی آینده‌پژوهی فنلاند این است که مقیاس خود را با ایجاد یک شبکه دانشگاهی بین‌المللی یعنی آکادمی آینده‌پژوهی جهانی (WFA) گسترش دهد. به‌جای اینکه آکادمی آینده‌پژوهی جهانی به‌عنوان

یک سازمان بین‌المللی جدید ظاهر شود، به‌عنوان مجموعه‌ای از ارتباطات پیچیده با چندگانگی در پلتفرم‌های همکاری و اقدامات تقویت‌کننده بین‌المللی‌سازی، ظاهر می‌شود. پروژه‌ها و تلاش‌هایی برای تقویت مبادلات بین‌المللی ایده‌ها در زمینه آموزش آینده‌پژوهی وجود دارد.^۱

فعالیت FFA درباره الهام‌ها و جاذبه‌هایی است که از طریق ارتباطات انسانی منتقل و به‌عنوان آگاهی و خرد آینده بیان می‌شوند. مسئولین این آکادمی معتقدند که اگر ما شبکه‌های در هم تنیده را متوقف کنیم، خواهیم مرد. تاریخچه FFA سرشار از تقویت ارتباطات ملی و بین‌المللی با هدف تضمین کیفیت، به اشتراک‌گذاری دانش و همکاری مشترک است. شبکه‌های مردمی و جمع‌سپاری مکان‌هایی هستند که بین‌المللی شدن در آنها صورت می‌گیرد. درهم‌تنیدگی این شبکه‌ها هرگز پایان نخواهد یافت، بلکه به‌جای آن شکل و طراحی محصول نهایی تکامل می‌یابد. این آکادمی به همکاری اعتقاد راسخ دارد و به تدریج از آن استفاده می‌کند.

FFA در سال ۲۰۱۲، فعالیت‌های نظام‌مند آموزشی و پرورشی را در ترکیب با دوره‌های باز (مجازی) جدید مانند راه‌اندازی دوره‌های آینده‌پژوهی (FS) در دانشگاه باز (مجازی) انجام داد. همچنین این آکادمی در سال ۲۰۱۳، ائتلاف متمایزی از کارشناسان، محققان، معلمان و دانشجویان آینده‌پژوهی به‌عنوان گره‌های شبکه‌ای ایجاد کرد. ایده اصلی موضوع این بود که قدرت انسان بیشتر معطوف به آینده و جاذبه نهفته در جنبش ثابت آن است، بنابراین اقدامات شبکه‌ای براساس انتظارات آینده به جلو رانده می‌شود و جریان‌ات در شبکه، گاهی اوقات بازخوردی است. یادگیری، موقعیت پیچیده‌ای از یادگیرندگان و اهداف یادگیری است.^۲

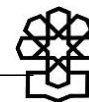
حدود مطالعه FFA را دانشگاه‌های عضو در سراسر فنلاند ارائه می‌دهند. آنها توسط آموزش دانشگاهی به‌ترتیب آینده‌گرایان برای هر دو دوره کارشناسی و کارشناسی ارشد می‌پردازند. برنامه‌های مختلفی در دسترس هستند: برنامه کارشناسی ارشد در مطالعات آینده‌پژوهی، کارشناسی ارشد در نوآوری استراتژیک و خلق آینده، توسعه پایدار چندرشته‌ای. دوره کارشناسی ارشد از سال ۲۰۰۴، دوره دکترا از سال ۲۰۰۵ و دوره کارشناسی ارشد بین‌المللی از سال ۲۰۰۷ ارائه شده است.

تعداد قابل توجه مشارکت‌کنندگان و سخنرانان نشان می‌دهد که آموزش مطالعات آینده در فنلاند از چه قوتی برخوردار است. بیش از ۶۰۰۰ مشارکت‌کننده و بیش از ۴۰۰۰ سخنرانی در این دوره‌ها ارائه شد و تا پایان سال ۲۰۱۱ بیش از ۲۰ هزار مدرک داده شده است.^۳

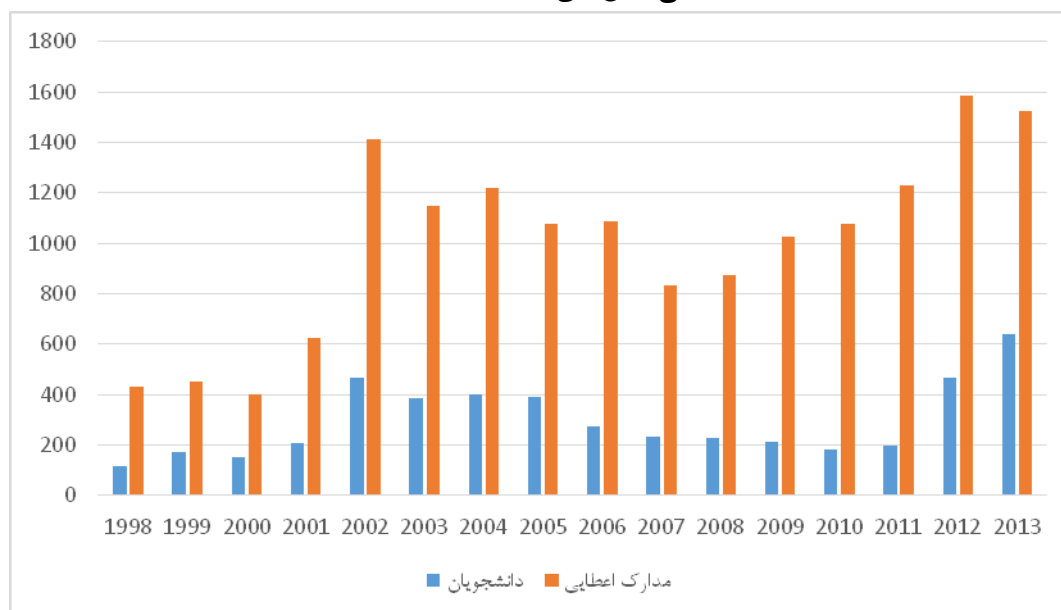
1. Finland Futures Academy, Annual Report, 2012.

2. *Ibid.*

3. Nováky. Erzsébet and Monda. Eszter, "Futures Studies in Finland", Department of Futures Studies, Corvinus University of Budapest, 2015.

نمودار ۱. تعداد دانشجویان و مدارک صادر شده آکادمی آینده پژوهی فنلاند طی سال‌های ۱۹۹۸ تا ۲۰۱۳

Source: Finland Futures Academy, Annual Report, 2013.

همان‌گونه که در نمودار دیده می‌شود در دوره ۱۹۹۸ تا سال ۲۰۰۲ تعداد دانشجویان روندی صعودی داشته و پس از آن تا سال ۲۰۱۰ روندی نزولی به خود گرفته است و از این سال به بعد تا سال ۲۰۱۳ رشدی سریع یافت به طوری که از ۱۸۵ نفر در سال ۲۰۱۰ با رشد ۲۴۰ درصدی به ۶۳۰ نفر در سال ۲۰۱۳ رسید که نشان از توجه و محبوبیت این رشته مطالعاتی در جامعه دانشگاهی فنلاند دارد. تعداد مدارک صادر شده نیز همین روند را در دوره مورد بررسی نشان می‌دهد. به این نکته باید توجه داشت که دلیل اختلاف مابین تعداد دانشجویان و مدارک صادر شده به دو دلیل تجمعی شدن تعداد دانشجویان فارغ‌التحصیل شده پس از طی دوره‌های چند ساله و نیز کسانی است که در دوره‌های غیر حضوری و با استفاده از سیستم الکترونیکی موفق به اخذ مدرک شده‌اند.

۳-۳. انجمن آینده پژوهی فنلاند (FSFS)

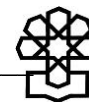
انجمن آینده پژوهی فنلاند در سال ۱۹۸۰ براساس توصیه شورای مرکزی هیئت تحقیقاتی دولت تأسیس شد. ۱۴ مؤسسه آموزش عالی فنلاند جزء اعضای بنیانگذاران بودند و بعداً ۱۴ مؤسسه دیگر و بیش از ۷۰۰ نفر به انجمن پیوستند. این انجمن قصد دارد تا با پیشرفت تحقیقات آینده پژوهی و به کارگیری آن و با انجام آینده پژوهی بر توسعه بلندمدت جامعه فنلاند تأثیر گذارد. انجمن به شدت علاقمند فعالیت‌های باشگاه رم بوده و عضو فدراسیون مطالعات آینده پژوهی جهان و مجمع جهانی

آینده است.^۱ اهداف سه‌گانه انجمن عبارتند از: حفظ تماس با باشگاه و انتشار فعالیت‌های آن در فنلاند؛ تقویت اطلاعات درباره تحقیقات فنلاندی و مباحث عمومی و بازپخش آن به باشگاه؛ طرح نقش تکاملی فنلاند در جامعه جهانی.

نمونه‌ای از فعالیت‌های انجام شده انجمن به شرح زیر است:

- فرستادن پرسشنامه‌ای به تمام دانشگاه‌های بزرگ، سازمان‌های تحقیقاتی دولتی و خصوصی، وزارتخانه‌ها و انجمن‌های برنامه‌ریزی منطقه‌ای در فنلاند و همچنین به اعضای انجمن (امروزه حدود ۹۰۰ نفر) برای جمع‌آوری و پیمایش داده‌های مربوط به تحقیق آینده فنلاند؛
- آماده‌سازی کتاب راهنمای پژوهشی بر مبنای پروژه‌های آینده پژوهی به اتمام رسیده یا در حال انجام از سال ۱۹۸۵ با موضوع آینده فنلاند؛
- انتشار کتاب راهنمای پژوهشی؛
- ایجاد پایگاه داده حاوی اطلاعات دریافت شده (در تهیه کتاب) برحسب داده‌های پیمایش مربوط به پروژه‌های آینده پژوهی فنلاند با موارد افزوده شده لازم و به‌روزرسانی اطلاعات.
- این پروژه‌ها برحسب مؤسسات میزبان خود که آغازگر آن دانشگاه هلسینکی است، در کتاب مرتب شده‌اند. چند نمونه از موضوعات پژوهشی عبارتند از:

- سناریوها و مدل‌های آب و هوا؛
- کاهش آلودگی و اقتصاد کلان، ثبات و پیش‌بینی؛
- تهیه چوب ۲۰۰۰؛
- آینده کاغذ در جامعه اطلاعات؛
- تجزیه و تحلیل استفاده از منابع طبیعی؛
- کامپیوتری کردن و توسعه ساختار استراتژی در یک سازمان صنعتی؛
- رویکرد سناریو در مدیریت استراتژیک؛
- خدمات پیش‌بینی برای مشارکت در تصمیم‌سازی استراتژیک؛
- توسعه روش‌شناسی پژوهش آینده؛
- آینده فناوری اطلاعات در ساخت‌وساز؛
- فنلاند ۲۰۳۰: سه سناریوی توسعه منطقه‌ای؛
- جامعه اطلاعاتی به‌عنوان فرصت‌ها و موانع توسعه پایدار؛
- استفاده از کامپیوترهای خانگی در شبکه‌های کامپیوتری ۱۹۹۶ و ۲۰۱۰؛
- رشد و ادغام در چشم‌انداز کشورهای شمال اروپا؛

- چشم‌انداز میان‌مدت برای اقتصاد اروپایی؛
- آثار اجتماعی بیوتکنولوژی جدید؛
- سیاست اجتماعی ۲۰۱۷؛
- زمان، ارزش و ابعاد تغییر اجتماعی؛
- تکامل آگاهی انسانی و تصویر جدیدی از بشر؛
- جایگزین‌های آینده سیستم آموزشی فنلاند؛
- کودک ۲۰۱۲.

۳-۴. مرکز تحقیقات آینده‌پژوهی فنلاند (FFRC)

مرکز تحقیقات آینده‌پژوهی فنلاند (FFRC) متعلق به دانشگاه تورکو است. دانشگاه تورکو در سال ۱۹۲۰ تأسیس شد. این دانشگاه، توسعه ارتباطات محیطی و به‌ویژه در منطقه خود - جنوب غربی فنلاند - را ترویج می‌کند. دانشگاه با همکاری مؤسسات عالی دیگر این منطقه، تورکو را به‌عنوان مرکز آموزش، تحقیق و نوآوری با کیفیت بالا ارتقا می‌دهد. دانشگاه جدید تورکو در یکم ژانویه ۲۰۱۰ با ادغام دانشگاه تورکو و دانشکده اقتصاد تورکو تأسیس شد و دانشگاهی تحقیقاتی با توان رقابت در سطح بین‌المللی است و فعالیت آن تحقیقات چندرشته‌ای در سطح بالاست. مأموریت این دانشگاه ارتقای پژوهش آزاد و دانش علمی و فراهم‌سازی آموزش پژوهش‌محور کیفی است.

FFRC تنها مرکز تحقیقاتی آینده‌پژوهی فنلاند است. در سطح بین‌المللی نیز تعداد کمی از مراکز تحقیقاتی مختص آینده‌پژوهی وجود دارد و در واقع آینده‌پژوهی هنوز به‌صورت یک روش نظام‌مند در نیامده است.

FFRC سازمانی دانشگاهی با کارکردی چندگانه است که بر تحقیق، آموزش و توسعه تمرکز دارد. این مرکز در سال ۱۹۹۲ تأسیس شد و اکنون به‌عنوان واحد ویژه دانشگاه تورکو با تمرکز بر آینده‌پژوهی و آینده‌نگاری فعالیت می‌کند. دفاتر کاری این مرکز در تورکو، هلسینکی و تامپر و در مرکز لائوس و وینتین مستقر است. از آنجا که تحقیقات آینده‌پژوهی عمده‌تاً تحقیقات بین‌رشته‌ای است، پراکندگی دفاتر و در نتیجه محققان می‌تواند به ضرر افزایش نیاز به تحقیقات مرکز باشد. تقریباً ۵۰ نفر از همکاران دفتر وینتین عمده‌تاً با موضوع ارتقای انتقال انرژی پایدار در منطقه خود از طریق همکاری و شبکه‌سازی، تحقیق و ایجاد ظرفیت درگیر هستند. در سال ۲۰۱۱، محققان این مرکز حدود ۶۰ پژوهش و پروژه توسعه‌ای را به انجام رساندند. گردش مالی مرکز در سال ۲۰۱۱ حدود ۳/۸

میلیون یورو بود. در چند سال گذشته زمانی که مرکز می‌خواست منابعش را متمرکز کند، مشخص شد هم گردش مالی و هم تعداد کارکنان افزایش یافته، در حالی که تعداد پروژه‌ها کاهش یافته است.

مرکز تحقیقات آینده‌پژوهی فنلاند دارای شبکه‌ای گسترده و چندرشته‌ای هم در سطح ملی و هم در سطح بین‌المللی است. مجموعه تحقیقات آنها متنوع است، به‌ویژه در هشت حوزه زیر: آینده محیط زیست و انرژی، مصرف، آموزش و یادگیری، رسانه‌ها و ارتباطات، ایمنی، پدیده‌های اجتماعی - فرهنگی، توسعه منطقه‌ای و آینده‌نگاری، توسعه پایدار و کسب‌وکار معتبر. در میان موضوعات ذکر شده، دو موضوع مصرف و رسانه‌ها بزرگ‌ترین پروژه هستند. این مرکز انتشارات خود را به‌صورت آنلاین و چاپی، از جمله ۱۵-۲۰ مقاله علمی و گزارش سالانه منتشر می‌کند. گروه کارشناسان مرکز تحقیقات آینده‌پژوهی فنلاند تخصص‌های متنوعی دارند که متشکل از زیست‌شناسان، فیزیک‌دانان، جامعه‌شناسان، اقتصاددانان، قومیت‌شناسان و جغرافی‌دانان هستند.

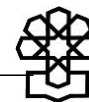
به‌دلیل اهمیت و تاریخ این مرکز که آن را جذاب می‌سازد، سؤالات تحقیق، روش‌شناسی، رویکرد، تعداد زیاد نشریات، پروژه‌ها و نتایج به دست آمده همگی کمک زیادی به متخصصان حوزه‌های مشابه کرده و به‌گونه امیدوارکننده‌ای به متخصصان دیگر حوزه‌ها کمک می‌کند و نقش مرکز را پررنگ می‌سازد.

۱-۴-۳. سؤالات تحقیقاتی مرکز

مأموریت FFRC تمرکز بر تعدادی از مسائل حیاتی است: ایجاد پایداری و پایه‌ریزی رفاه بشری. دلیل تأکید بر پایداری این است که بنیانگذار FFRC - پروفیسور پنتتی مالاسکا - عضو باشگاه رم بود که سازمانی متمرکز بر رشد پایدار بود. از آنجایی که وظیفه مطالعات آینده این است که آینده‌های جایگزین را برای ذینفعان تعیین کنند، این مرکز حل موضوعاتی را مورد توجه قرار می‌دهد که جزء مسائل بحرانی درباره سرنوشت بشریت است. این روندها، محرک‌ها نامیده می‌شوند؛ برای مثال جامعه اطلاعاتی، صنعت جنگلداری، سن-زیستی و غیره.

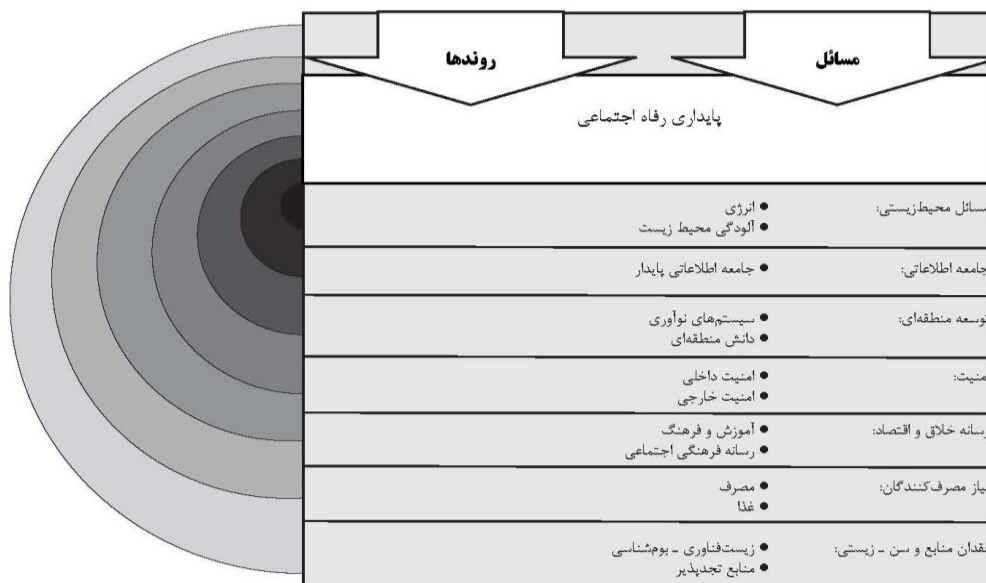
هدف FFRC یافتن راه‌حلی برای این روندهاست و در طول فرآیند، مسائل بیشتری تعریف می‌شود که به‌طور بالقوه می‌تواند به‌عنوان راه‌حل‌ها عمل کند. مهمترین روندها، جامعه اطلاعاتی، کمبود منابع، اقتصاد خلاق و رسانه، رشد مصرف و سن-زیستی است. ترتیب زمانی از بالا به پایین در شکل ۵ نشان داده شده است. هدف مرکز این است که با به انجام رساندن مأموریت خود (یعنی پایداری رفاه جامعه) این روندها را حل کند.

مواجهه با آینده محیط زیست موضوع مهمی است و امروز شاید مهمتر از همیشه باشد. می‌توان این روند را در نشریات مرکز نیز دید، مثلاً تغییرات آب‌وهوایی، مدیریت یکپارچه منابع آب، جامعه پایدار، توسعه انرژی تجدیدپذیر، آینده غذا. بسیاری از کتاب‌های الکترونیکی منتشر شده FFRC در ارتباط با انرژی و

تغییرات اقلیمی هستند. تکنیک‌های روش‌شناختی همواره مورد علاقه این مرکز به‌عنوان استفاده‌کننده و ایجادکننده تکنیک‌ها بوده است. کلینیک آینده‌پژوهی، کارگاه آینده‌پژوهی متمایز مشارکتی و اکتشافی است که مرکز تحقیقات آینده‌پژوهی فنلاند (FFRC) آن را ایجاد کرده است.

شکل ۵. علایق پژوهشی مرکز تحقیقات آینده‌پژوهی فنلاند (FFRC)

Source: Futures Studies in Finland.

۲-۴-۳. ارتباطات و ارزش‌ها

مرکز تحقیقات آینده‌پژوهی فنلاند دارای سه اصل تعیین‌کننده است:

۱. اصل نخست: اگر شما کاری را انجام می‌دهید، آن را با علاقه انجام دهید! این بدان معنی است که پرسنل FFRC باید پروژه‌ها را با توجه به علایق خود جستجو کنند.
۲. اصل دوم: اعتقاد به سرمایه‌گذاری در شبکه است. آنها همانند یک تیم کار می‌کنند. نیمی از تیم را کارمندان FFRC و نیمی دیگر را همکاران بیرونی تشکیل می‌دهند. آنها پیوسته درباره یک پروژه بین‌المللی، ارتباطات جدیدی ایجاد می‌کنند و در نتیجه فراخوان متخصصین از کشورهای خارجی آسان‌تر می‌شود. این ارتباطات تنها براساس منافع مالی نیست، زیرا FFRC به خوبی این واقعیت را می‌داند که همکاری‌های پربار، مهم‌تر از درآمد است.
۳. اصل سوم: آزادی است. کارکنان از موعد زمانی مقرر، وظایف و چارچوب پروژه‌ای که درگیرش هستند مطلعند، بنابراین آنها می‌توانند با انعطاف‌پذیری کار کنند.

۳-۴-۳. روش‌های تحقیق استفاده شده در مطالعات FFRC

در ابتدا، روش‌های استخراج داده‌ها، جمع‌آوری داده‌ها و بحث فلسفی، ترکیبی از روش‌های آماری و تفکر درباره آینده، برای انجام پژوهش مورد توجه بود. بعدها، روش دلفی مورد استفاده قرار گرفت. پس از آن کارگاه سیستم‌های تفکر و آینده‌پژوهی توسط یک متخصص سیستم‌های روش‌شناسی نرم‌افزاری و مدل‌سازی جامعه برگزار و این روش به کار برده شد. بعداً روش‌های مشارکتی، CLA (تجزیه و تحلیل لایه‌ای تصادفی) و یادگیری از طریق تئوری بازی‌ها مورد توجه قرار گرفت. گونه‌شناسی جدیدی از پارادایم‌های مطالعات آینده‌پژوهی با تمرکز خاصی بر تصمیم‌گیری توسط «اولی هیتانن»^۱ و «پتری تاپیو»^۲ تعریف شد. به‌طور طبیعی، در نمونه‌های نخست چندین روش دیگر مطالعات آینده‌پژوهی مانند سناریوسازی، چرخه آینده‌پژوهی و میز آینده‌پژوهی تجربه شد. هرچند استفاده از روش‌هایی مانند سناریوها و روش دلفی به‌طور گسترده‌ای شناخته شده است، اما توانایی اصلی FFRC ساختن طرح‌های تحقیقاتی است که می‌تواند به‌طور خلاقانه‌ای روش‌های آینده‌پژوهی کیفی و کمی را با یکدیگر ترکیب کند تا به بهترین نحو ممکن برای مفاهیم پژوهشی خاص به کار برده شود. این کار به تخصص عمیق و تجربی نیاز دارد.

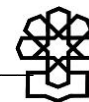
۳-۴-۴. پروژه‌های FFRC

مرکز تحقیقات آینده‌پژوهی فنلاند در ارتباط با سایر حوزه‌ها حدود ۶۰ پروژه در سال دارد. موضوعات اصلی FFRC عبارتند از: آینده جامعه اطلاعاتی، انرژی، توسعه منطقه‌ای و سیستم‌های نوآوری (EU)، امنیت، جامعه، اقتصاد خلاق و رسانه (آموزش و پرورش و فرهنگ)، زیرساخت، مصرف (غذا)، زیستی.

پروژه FUTU یکی از بزرگ‌ترین پروژه‌های FFRC بود. ده مقاله به‌عنوان نتایج پروژه منتشر شد. در پروژه FUTU، سه مطالعه در مورد شهروندی و مدرن‌سازی اقتصادی در جامعه اطلاعاتی انجام شده است. نخستین مطالعه، «فناوری پایدار، پایداری چه چیزی؟» است که درباره ارتباط پایداری و رویکردهای خوش‌بینی فناورانه و بدبینی فناورانه است. مطالعه دوم درباره تغییر شکل دمکراسی غیرمستقیم (نمابندگی) مدرن توسط ارتباطات مخابراتی پیشرفته با تمرکز بر توسعه جهانی دمکراسی و سیستم‌های ارتباطات سیاسی دمکراتیک جدید (که شامل رأی‌دهی از دور، رأی‌گیری مشورتی و جلسات شهر الکترونیکی) بود. سومین مطالعه در مورد دمکراسی مشارکتی و جامعه مدنی - تبدیل تصمیمات اجتماعی در عصر اطلاعات بود. در این مطالعه مشخص شده است که امکانات زیادی

1. Olli Hietanen

2. Petri Tapio

برای گسترش دموکراسی وجود دارد به گونه‌ای که شهروندان احساس می‌کنند که آنها واقعاً در فرآیند تصمیم‌گیری مشارکت دارند.^۱

۵-۴-۳. نمونه‌ای از تحقیق آینده‌پژوهی انجام شده با مشارکت FFRC

روش‌های تحقیق آینده‌پژوهی به‌ویژه پس‌نگری (Backcasting)^۲ می‌تواند برای کمک به قاعده‌مندسازی سیاست‌های عمومی استفاده شود. پس‌نگری روش فوق‌العاده جالب در این زمینه است، زیرا این امکان را فراهم می‌آورد که با توجه به اهداف تعیین شده، ویژگی‌های کلیدی مربوط به حالت آینده برای سیاستگذاران تعیین شود.

از دهه ۱۹۹۰ هر دولت جدید فنلاند، گزارش آینده‌پژوهی جامعی از چالش‌های بزرگ آینده آماده کرده است. موضوع گزارش‌ها برحسب چالش‌های بزرگ آینده متفاوت است. موضوع برخی از گزارش‌های پیشین شامل مسائلی مانند توسعه منطقه‌ای و تأثیرات پیری جمعیت است. دفتر نخست‌وزیری مسئولیت تهیه گزارش‌های پیش‌بینی دولت را برعهده دارد. این کار با همکاری وزارتخانه‌های مربوطه در رابطه با موضوع گزارش پیش‌بینی، همچنین سایر وزارتخانه‌ها و سازمان‌های عمومی انجام شده است. به‌علاوه طی این فرآیند با گروه بزرگی از کارشناسان مؤسسات پژوهشی، شرکت‌های خصوصی و سازمان‌های غیردولتی (سازمان‌های مردم‌نهاد) مشورت می‌شود. برای مثال در سال ۲۰۰۸-۲۰۰۹ دفتر نخست‌وزیری هماهنگی لازم را برای تهیه گزارش پیش‌بینی دولت در زمینه سیاست آب و هوا و انرژی انجام داد. در جریان کار تهیه این گزارش، دولت مطالعات متعددی را در رابطه با مسائل مربوط به آثار و راه‌های پیشگیری یا سازگاری با تغییرات آب و هوایی انجام داد. در این میان مواردی مانند پیش‌شرط‌های محدودیت جهانی درباره تغییرات اقلیمی، هزینه‌یابی سیاست آب و هوا و دیدگاه عموم درباره آب و هوا بررسی شد. علاوه بر این، قسمتی از کار انجام شده برای گزارش پیش‌بینی، فرآیندی سناریویی بود که هدف آن نشان دادن حالت‌های پایان ممکن و مسیرهایی بود که فنلاند را به سمت جامعه‌ای با تولید کم کربن تا سال ۲۰۵۰ هدایت می‌کرد. در واقع هدف، تهیه نقشه‌ای بود که مسیره‌های توسعه با چهار حالت پایانی متمایز که با حفظ استاندارد سطح زندگی فعلی می‌تواند به دستیابی به سطح انتشار پایدار اقلیمی منجر شود را مشخص کرده باشد. در نهایت این نقشه باید امکان‌پذیری‌های مختلف برای دستیابی به آینده‌ای پایدار را بازتاب داده و شبیه‌سازی کند به گونه‌ای که بتوان مطلوب‌ترین مسیر را از بین مسیره‌های توسعه مطروحه مشخص کرد. انجام فرآیند سناریو توسط مرکز تحقیقات آینده فنلاند (FFRC) دانشگاه تورکو در اواخر سال ۲۰۰۸ تسهیل شد.

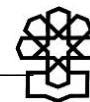
1. Nováky. Erzsébet and Monda. Eszter, "Futures Studies in Finland", Department of Futures Studies, Corvinus University of Budapest, 2015.

۲. روشی درآینده‌پژوهی که در آن یک سناریو درمورد یک آینده خاص به‌صورت تفصیلی (جزء به جزء) مورد شناسایی قرار می‌گیرد. سپس ریشه‌ها، خاستگاه‌ها و سیر توسعه سناریو، به دقت (از آینده) تا زمان حال ردیابی می‌شود. این واژه را اغلب در تقابل با پیش‌بینی می‌دانند.

دولت فنلاند پیش از تهیه گزارش و بخشی نیز به‌طور همزمان با تهیه گزارش پیش‌بینی در مورد آب و هوا و انرژی، درباره استراتژی بلندمدتی برای آب و هوا و انرژی فنلاند تصمیم‌گیری کرد. افق زمانی در تدوین استراتژی آب و هوا و انرژی، سال ۲۰۲۰ بود درحالی که گزارش پیش‌بینی برای سال ۲۰۵۰ تنظیم شده بود. این دو کار (گزارش پیش‌بینی و استراتژی) یکدیگر را پشتیبانی و تکمیل کردند.

پیش از دعوت از FFRC برای تسهیل فرآیند سناریو، دفتر نخست‌وزیری هدف مورد نظر برای سال ۲۰۵۰ را مشخص کرده بود: توسعه با هدف محدودیت افزایش میانگین دمای جهانی به زیر ۲ درجه سانتیگراد و همچنین کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای به حداقل ۸۰ درصد تراز سال ۱۹۹۰. شایان ذکر است که کاهش انتشار گاز گلخانه‌ای به حداقل ۸۰ درصد در پایین‌ترین محدوده (۸۰ تا ۹۵ درصد) توسط هیئت بین‌الدول تغییرات آب و هوایی (IPCC)^۱ و براساس هدف کاهش دو درجه‌ای برای کشورهای صنعتی در نظر گرفته شده است. این دو هدف به‌عنوان اهداف از قبل تعیین شده برای آینده در نظر گرفته شد، بنابراین تمرکز پیش‌بینی‌ها بر روی ایجاد سناریوهای مختلف برای دستیابی به این آینده مورد نظر بود. روش استفاده از پس‌نگری نیز به‌طور خاص از پیش انتخاب شده بود که روشی بسیار مناسب برای استفاده تصمیم‌گیرندگان عمومی است، زیرا از طریق مقایسه و بازتاب دادن میان گزینه‌های سیاست‌های مختلفی که می‌توانند اهداف توسعه مشخص را تولید کنند، بسیار کارآمد است. همچنین تعدادی از پیش‌فرض‌های اساسی که پیش از شروع کار تهیه سناریو تعیین شده بودند وجود داشتند. این فرضیه‌ها براساس تحقیقات قبلی در استراتژی بلندمدت آب و هوا و انرژی، را دولت در نظر گرفته و اعلام کرده بود. این مفروضات را می‌توان به‌عنوان بهترین حدس‌ها از محیط عملیاتی دهه‌های آینده در نظر گرفت که می‌تواند بلوک‌های ساخت یک سناریوی پایه را فراهم کند. این مفروضات به‌مثابه اظهارات کاملاً ثابت و پذیرفته شده مد نظر قرار نگرفتند و بعضی از آنها در طول فرآیند سناریو به چالش کشیده شدند. بجز مواردی که بیان شد، عوامل پی در پی دیگری هم پشت مسیره‌های توسعه قرار گرفته‌اند که عبارت بودند از:

- پیش‌بینی می‌شود که جمعیت فنلاند از جمعیت کنونی ۵/۳ میلیون نفر به ۵/۷ میلیون نفر رشد یابد.
- اقتصاد فنلاند به میزان قابل توجهی تا سال ۲۰۵۰ افزایش می‌یابد، اما ساختار اقتصاد می‌تواند تغییر کند.
- تکنولوژی کم کربن تا سال ۲۰۵۰ به‌طور قابل توجهی در تمامی بخش‌ها بهبود خواهد یافت.
- قیمت سوخت‌های فسیلی افزایش خواهد یافت و هزینه استفاده از منابع انرژی تجدیدپذیر کاهش خواهد یافت.
- نگاه ارزشی فنلاند نسبت به اقدامات حفاظت از محیط زیست به یک جهت مطلوب تغییر خواهد کرد و آمادگی اقدام برای محدودیت انتشار گازهای گلخانه‌ای افزایش خواهد یافت.

- تغییرات آب و هوایی شرایط فنلاند را تا سال ۲۰۵۰ تغییر خواهد داد: نیاز به انرژی گرمایی کاهش می‌یابد و دوره رشد کشاورزی طول خواهد کشید.

قبل از ورود FFRC به این وظیفه، دفتر نخست‌وزیری، تیمی از کارشناسان که در این تجربه به‌عنوان اعضای تیم به‌کار گرفته شدند را جمع‌آوری کرد. این گروه شامل بیش از ۱۴۰ نفر بود که طیف گسترده‌ای از تخصص‌های مرتبط با مسائل مربوط به آب و هوا و انرژی را ارائه می‌دادند و از طیف‌های مختلف شامل محققان، مقامات و نمایندگان مناطق مختلف تجاری و همچنین بسیاری از سازمان‌های غیردولتی بودند. تیم پروژه‌ای FFRC شامل پنج محقق بود که تجربه‌ای هم در روش‌های کاربردی و هم در زمینه مسائل مربوط به آب و هوا و انرژی داشتند. برای انجام مطالعه و در نهایت تدوین استراتژی آب و هوا و انرژی سال ۲۰۲۰ فنلاند از فرآیند سناریو به‌عنوان یک فرآیند مختصر دلفی استفاده شد که شامل دو مرحله از پرسشنامه‌های وب و دو کارگاه آینده پژوهی بود که از طریق تعریف سؤالات و اهداف به یکدیگر مرتبط بودند.^۱

۳-۴-۶. نتایج به‌دست آمده از پژوهش انجام شده برای ارزیابی عملکرد FFRC

۱. توصیفی از فعالیت پژوهشی در طول دوره ارزیابی (۲۰۱۰ تا ۲۰۱۳)

با توجه به مصاحبه انجام شده با اعضای FFRC، ۷۰ درصد از منابع آن صرف پژوهش می‌شود، ۲۰ درصد به آموزش و ۱۰ درصد به خدمات بیرونی اختصاص می‌یابد.

مرکز دارای شبکه‌های تحقیقاتی گسترده بین‌المللی (ده‌ها، اگر نگوییم صدها) است که عمدتاً ناشی از سابقه طولانی‌اش در پروژه‌های تحقیقاتی بین‌المللی است. طی سال‌های ۲۰۱۰-۲۰۱۳ مرکز در ۱۰ پروژه اتحادیه اروپا مشارکت و به‌عنوان هماهنگ‌کننده برای دو پروژه عمل کرده است.

سومین پروژه هماهنگی EUFORIE^۲ با موضوع بهره‌وری انرژی در اتحادیه اروپا به‌عنوان مثال مشارکت با آکادمی علوم اجتماعی چین است که از مارس ۲۰۱۵ آغاز شد. از سال ۲۰۱۲ FFRC موافقتنامه رسمی پژوهشی و تحصیلی با USTC^۳ و CAS^۴ چین داشته است.

براساس گزارش خود ارزیابی، مقالات محققان ارشد FFRC در سال ۲۰۱۳ مجموعاً ۱۲۰ استناد داشته است. اکثر مقالات که در ۲۵ رده بالا قرار دارند، توسط نویسندگان فنلاندی نگارش شده است. همچنین براساس مصاحبه‌های انجام شده مشخص شد که محققان، موضوعات و وظایف پژوهشی را بر مبنای مباحث جالب توجه و بودجه موجود انتخاب کرده‌اند. با وجود اینکه باید از ارزش کار FFRC

1. Heinonen, Sirkka and Lauttamaki. Ville, "Backcasting Scenarios for Finland 2050 of low Emissions", Foresight, Vol. 14, No. 4, 2012, pp. 304-315.

2. European Futures for Energy Efficiency

3. University of Science and Technology of China

4. Chinese Academy of Science

درباره آزادی، خودگردانی و باز بودن برای ایده‌های جدید قدردانی شود، این خطر نیز وجود دارد که اهداف و فعالیت‌های پژوهشی غیرمتمرکز شوند.

خلق موضوعات اصلی آینده‌پژوهی، روشی مناسب برای یکپارچه‌سازی و توسعه آموزش و استخدام کارکنان پژوهشی است. عمده‌ترین کمبودهای زیربنایی FFRC فقدان پایگاه داده‌ها و اطلاعات برای آینده‌پژوهی و فقدان کلینیک یا آزمایشگاه چندمنظوره آینده برای اهداف کارگاهی است.

۲. برآورد تأثیر تحقیق مرکز در تحقیقات پایه و کاربردی:

الف) تأثیر و منافع اجتماعی بالای FFRC

FFRC دارای تأثیرات اجتماعی بالاست. روابط با وزارتخانه‌ها نزدیک به نظر می‌رسد و بیشتر فعالیت‌ها بر ایجاد معیارهای سیاست‌های کاربردی برای بخش عمومی یا خصوصی متمرکز شده است. برای این امر هم یک علاقه کلی وجود دارد. این مرکز همچنین میزبان کنفرانسی سالیانه بین‌المللی درباره آینده است. برای بلندمدت نیز FFRC در آموزش مجازی برای تفکر آینده‌پژوهی شرکت کرده است. آنها درباره وظیفه ویژه ملی توسعه‌دهندگی و نوآور مطالعات آینده و آینده‌نگاری پاسخگو هستند.

ب) مورد وثوق بودن اعضای هیئت علمی FFRC به‌عنوان متخصصین اجتماعی

اعضای هیئت علمی FFRC در جلسات معتبر بین‌المللی شرکت می‌کنند. همچنین به نظر می‌رسد ارتباط شبکه‌های محلی با دانشگاه‌های فنلاند و ذینفعان سازمانی متراکم است. FFRC با پارلمان فنلاند، وزارتخانه‌ها و نخست‌وزیر همکاری نزدیکی دارد.

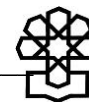
ج) مناسب بودن اثرگذاری ویژه بر جامعه علمی ملی و بین‌المللی طی سال‌های ۲۰۱۰-۲۰۱۳ به نظر می‌رسد مشارکت کارکنان FFRC در جامعه ملی و علمی نسبتاً خوب بوده است. این مرکز سردبیری مجله JUFO، هشت کرسی استادی و کمیسیون علمی همایش‌ها و دعوت به‌عنوان سخنران کلیدی را در کارنامه دارد. به نظر می‌رسد که این کارنامه برای یک مرکز تحقیقاتی دارای محققین ارشد مناسب باشد.

برنامه فعالیت پژوهشی برای سال‌های ۲۰۱۵-۲۰۱۸

با وجود نتایج به‌دست آمده از ارزیابی عملکرد FFRC که در بخش قبل ارائه شد این مرکز نیز به ارزیابی خود پرداخته و در قالب گزارش خودارزیابی جایگاه و نقش خود را این گونه نقد کرده است: «تصور بر این است که نقش FFRC نقشی استراتژیک و متمایز نسبت به TSE^۱ و UTU^۲ در رقابت بین دانشگاه‌های فنلاند است. با این حال، روشن نیست که چه نقشی از این مرکز انتظار می‌رود و

1. Turku School of Economics

2. University of Turke

چگونه مزیت رقابتی منحصر به فرد خود را در آینده توسعه دهد. این گونه برداشت می‌شود که FFRC به‌طور استراتژیک با UTU و TSE یکپارچه نشده است. این مرکز دارای تاریخ پرفراز و نشیبی بوده و به‌نظر می‌رسد به حال خود رها شده و فاقد استراتژی روشنی است.

براساس گزارش خود ارزیابی، استراتژی FFRC برای غلبه بر چالش‌های مالی و الزامات انجام پژوهش‌های بین‌المللی با سطح بالا مشخص نیست. به‌نظر می‌رسد این مرکز در طول سال‌ها براساس نیازهای اجتماعی و فرصت‌های نوظهور تکامل یافته است که این امر می‌تواند به ایجاد استراتژی عمیق‌تر از استراتژی موجود منجر شود که به وضعیت کنونی انجامیده است، جایی که FFRC نیازمند بازآرایی فوری و یافتن توانایی برای تبدیل شدن به یک مؤسسه تحقیقاتی آینده‌پژوهی شناخته شده بین‌المللی با توانایی تولید انتشارات بین‌المللی سطح بالاست.

پروژه فعلی سازمان FFRC اجازه یادگیری مناسب و کسب توانایی مورد نیاز را نخواهد داد. در حال حاضر نتایج کمی از تعامل با شرکای داخلی و خارجی مشاهده می‌شود. بازدید استادان و محققان می‌تواند فرصتی برای افزایش کارایی نسبتاً سریع تعداد کارکنان باتجربه بین‌المللی و همکاری‌هایی باشد که به استنادات بالاتر منجر شود. همچنین برنامه چرخش داخلی UTU می‌تواند کمک‌های ملی برای محققان با دانش مکمل و علاقمند به آینده‌پژوهی فراهم آورد.

FFRC یک قطب برای پژوهش بین‌رشته‌ای است که می‌تواند سرمایه‌گذاری بر تحقیقات متمایز و با ارزش‌افزوده بالا را بررسی کند. اگر FFRC انتظار دارد که نقش محوری در ساختار پژوهش بین‌رشته‌ای UTU داشته باشد، باید توانایی‌ها، شهرت و ارزش‌افزوده خود را با سرمایه‌گذاری در بنا نهادن تحقیقات سطح بالا درباره نظریه‌ها و روش‌های آینده‌پژوهی، توسعه دهد.

برای استفاده از منابع کمیاب عاقلانه است که FFRC بر تحقیقات نظری و روش‌شناختی متمرکز شود تا خود را از دیگر واحدها متمایز ساخته و شریکی ارزشمند برای SET، UTU، شرکای داخلی و بین‌المللی شود. این مرکز می‌تواند به‌صورت یک گروه پژوهشی سازماندهی شود که در تحقیقات بنیادین علمی و روش‌های مطالعات آینده برتر شده و تحقیقات بسیار تخصصی انجام دهد که در همکاری با ذینفعانش و با منابع مکمل، مورد بهره‌برداری قرار گیرد. همکاری نزدیک با انجمن علمی TSE و UTU به‌گونه آشکاری فرصتی برای منافع متقابل است.

جامعه نیازمند تحقیقات آینده است. مسئله استراتژیک کلیدی این است که چگونه مهارت‌های لازم، رقابت‌ها و راهبری پژوهشی را برای انتشار همزمان در نشریات پژوهشی سطح بالای بین‌المللی و خدمت‌رسانی به نیازهای اجتماعی برای درک و ایجاد آینده فراهم کند.^۱

۷-۴-۳. درس‌های گرفته شده از عملکرد FFRC^۱

پیشنهاد ۱. با تغییرات سازگاری داشته و انعطاف‌پذیر باشید:

یکی از ستون‌های استراتژی FFRC واکنش سریع به تغییرات است به طوری که برنامه‌های چندین ساله بلندمدت در این زمینه ندارد. با وجود این، چشم‌انداز آن به خوبی درک شده است، انعطاف‌پذیر است و سازمان به طور مداوم محیط خود را در جستجوی فرصت‌های جدید مطالعه می‌کند. این استراتژی خوبی است که چارلز داروین آن را مطرح کرده است: این‌گونه نیست که قوی‌ترین گونه‌ها و هوشمندترین آنها زنده می‌ماند، بلکه گونه‌ای بقا می‌یابد که نسبت به تغییرات بیشترین واکنش را نشان دهد، بنابراین فردی که سازگار است شانس بیشتری برای زنده ماندن دارد. فرد انطباق‌پذیر کسی است که قادر به هدایت ذهن در جهت‌های جدید است و می‌تواند در مورد اهداف مورد نظر بهترین انتخاب‌ها را داشته باشد.

از آنجایی که طبیعت انسانی تمایل به خلق عادت دارد، این امر می‌تواند موانعی را با اندیشیدن در الگوهای مشخص و باقی ماندن در ناحیه مطلوب ایجاد کند. تنها راه خروج این است که مهارت‌ها توسعه یابند، با تغییرات سازگار شده و انرژی اضافی برای تلاشی هدفمند برای هدایت تغییرات به سمت یکی از اهداف به کار گرفته شود. مهارت‌های لازم برای انطباق و انعطاف‌پذیری نسبت به تغییرات، داشتن دیدی کلی از مأموریت، بهبود مستمر خود، یادگیری مادام‌العمر، سطح بالاتری از موفقیت شخصی و حرفه‌ای است. وقتی کسانی می‌خواهند تغییری در زندگی‌شان به وجود آورند، باید ماهیت تغییر را درک کنند. نخستین گام برای تغییر در تفکر و باورهای ما شروع می‌شود و فقط پس از آن می‌توانیم رفتارمان را تغییر دهیم.

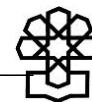
پیشنهاد ۲: با نیرویی درونی، فعال و دارای انگیزه باشید

کارکنان FFRC برای انتخاب پروژه‌های خود به علائق شخصی خود توجه می‌کنند. این بهترین تسریع‌کننده برای انگیزه درونی است. انگیزه می‌تواند ریشه خارجی یا داخلی داشته باشد. انگیزه خارجی می‌تواند ناشی از ترس یا پاداش باشد، اما انگیزه درونی همیشه قوی‌ترین نیروی محرکه است. کارکنان فعالانه عمل می‌کنند و برای فرصت‌ها صبر نمی‌کنند، آنها فرصت‌ها را ایجاد می‌کنند. آنها مسئول یافتن پروژه‌های جدید هستند. در صورتی که پروژه‌های را نیابند، درآمدشان کاهش خواهد یافت.

پیشنهاد ۳: آزادی در کار و مشارکت با دیگران

آنها نتیجه‌گرا هستند. آنها مهلت و وظایف خود را می‌دانند و می‌توانند تصمیم بگیرند کجا، چه زمانی و با چه کسی می‌خواهند کار کنند. این به آزادی، استقلال، مسئولیت‌پذیری و ایجاد یک پایه محکم برای

1. Nováky. Erzsébet and Monda. Eszter, "Futures Studies in Finland", Department of Futures Studies, Corvinus University of Budapest, 2015.

خلاقیت منجر می‌شود. آنها شبکه وسیعی از ارتباطات ملی و بین‌المللی دارند که ایمنی را برای کار مداوم تضمین می‌کند. FFRC راه را برای نظرات و پیشنهادهای آینده‌پژوهان کشورهای دیگر باز گذاشته است، بنابراین از هیئت‌های مشاور بین‌المللی از آینده‌پژوهان مشهور کشورهای اروپایی و غیراروپایی دعوت به عمل می‌آورد. هیئت مشاور طی سال‌های ۲۰۰۱ تا ۲۰۱۰ به‌طور مؤثری به FFRC در اداره کارهایش کمک کرد.

پیشنهاد ۴: اعمال روش‌های مشارکتی برای حل مسائل بهنگام

FFRC بر مسائل تازه‌تر و تفکر بلندمدت تمرکز می‌کند و در عین حال درگیر موضوعات بهنگام نیز می‌شود. به‌منظور حل این مشکلات، روش‌های مشارکتی ترجیح داده می‌شود. نظرات بازیگران و جامعه در یافتن راه‌حل‌های مناسب بسیار مهم است.

۳-۵. صندوق نوآوری فنلاند (SITRA)

صندوق نوآوری فنلاند در سال ۱۹۶۷ به‌عنوان بخشی از بانک فنلاند تأسیس شد. در حال حاضر نهادی عمومی مستقل است که تحت نظارت پارلمان فنلاند فعالیت می‌کند و به هیچ وجه به دولت در قدرت و حزب خاص یا روندی خاص پاسخ نمی‌دهد. ساختار سازمانی SITRA از آن عامل بین‌المللی منحصر به فردی در زمینه توسعه پایدار و رفاه ساخته است.^۱

صندوق ملی فنلاند برای تحقیق و توسعه SITRA، سازمانی خلاق و انعطاف‌پذیر است که در تلاش است تا اطمینان حاصل کند که مردم معمولی فنلاند در آینده بهتر زندگی خواهند کرد. SITRA هدف خود را قرار گرفتن فنلاند در میان سه کشور موفق جهان قرار داده است. برای دستیابی به این هدف، اقدامات و تمرکز بر زمینه‌های زیر در استراتژی SITRA تأکید شده است:

دانش ما و درک ما درباره جهانی‌سازی و سایر روندهای ملی و بین‌المللی و آثار آنها بر فنلاند باید در هر دو بعد عمق و وضوح افزایش یابد. این به تصمیم‌گیرندگان کمک خواهد کرد رویکرد خاص فنلاندی پیدا کنند. سیترا مایل به کمک به تصمیم‌گیرندگان برای درک و پیش‌بینی تغییر با دقت بیشتر است.

SITRA با فرموله کردن و توسعه دادن، اقدامات لازم را برای کمک به جامعه فنلاندی و اطمینان دادن به آن از توسعه متوازن مبتنی بر مهارت‌محور و حرکت به سمت توانمندی بیشتر انجام می‌دهد. کارشناسان بیرونی، عملیات، روش‌های عملیاتی، جهت‌گیری SITRA و همچنین کارآیی سازمانی آن را ارزیابی می‌کنند. سیترا مأموریت خود را از طریق پژوهش، عملیات نوآورانه، بودجه صندوق و آموزش، دنبال می‌کند. فعالیت‌های آن مشتمل بر تلاش بخش‌های مختلف صندوق برای دستیابی به اهداف جدید است.

1. www.sitra.fi/en/topics/facts-about-sitra/2017.

برنامه فنلاند ۲۰۱۵ راهی برای اجرای اهداف اساسی SITRA است. در طول برنامه، تصمیم‌گیرندگان فنلاند در مورد سناریوهای اصلی ملی و بین‌المللی برای آینده بیشتر یاد گرفتند. آنها پیشنهادها را برای تعیین چالش‌ها و بحث درباره سیاست‌های استراتژیک و اقدامات مورد استفاده ارائه دادند.

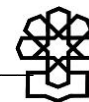
برنامه فنلاند ۲۰۱۵

SITRA از سال ۱۹۷۷ دوره‌های مدیریت سیاست را برای تصمیم‌گیران و کارشناسان فراهم کرده است. در دهه ۱۹۹۰، این سازمان با سایر سازمان‌ها در تنظیمات برنامه ملی توسعه استراتژی همکاری می‌کرد. برنامه فنلاند ۲۰۱۵ آخرین برنامه آموزش و توسعه SITRA برای تصمیم‌گیران فنلاند است.

هدف اصلی برنامه فنلاند ۲۰۱۵ بهبود دانش، مهارت‌ها، منابع و شبکه‌های تصمیم‌گیرندگان سطح بالا در فنلاند درباره آینده فنلاند بود. اگرچه این برنامه عمدتاً ملی بود، اما دیدگاه گسترده بین‌المللی داشت. به منظور دستیابی به اهداف، برای مشارکت‌کنندگان اطلاعات و فرصت‌هایی به شرح زیر فراهم و درخواست‌هایی نیز صورت پذیرفت:

- اطلاعات متنوعی در مورد مسائل جاری و مسائل مهم برای آینده ارائه شد؛
 - ارائه فرصت‌هایی برای گفتگو با متخصصان در بخش‌های مختلف، هم فنلاندی و هم خارجی و با دیگر تصمیم‌گیرندگان؛
 - ارزیابی چالش‌های اصلی که فنلاند در آینده با آن روبرو می‌شود؛
 - اتخاذ نگاهی دقیق‌تر به رهنمودهای استراتژی ملی؛
 - استفاده از اطلاعات کلیدی کسب شده از برنامه در کار روزانه خود؛
 - تهیه گزارش براساس دستورالعمل‌های راهبرد اصلی جدید برای پردازش بعدی.
- طبق برنامه تدوین شده، در نظر گرفته شده بود که فنلاند در سال ۲۰۱۵ یکی از بهترین مکان‌ها برای زندگی و کار باشد. رتبه رفاه اجتماعی جامعه متمدن فنلاند در رقابت بین‌المللی بسیار بالا و قادر به تغییر انعطاف‌پذیری است. فنلاند جامعه اطلاعاتی برپایه مهارت‌های همه‌جانبه و شبکه‌ای شامل کل جمعیت خواهد بود. موفقیت اقتصادی فنلاند همچنان نیاز به محیط اجتماعی پایدار و بنیان‌هایش دارد؛ جامعه‌ای که به لحاظ اجتماعی برابر، رقابتی و جذاب است. جامعه‌ای خوب که به قول‌های خود وفادار هستند و اعتماد متقابل بین گروه‌های اجتماعی و شرکای اجتماعی را پرورش می‌دهند. این نوع جامعه از شهروندانی تشکیل شده است که به مسئولیت‌های خود آگاهند و بر اساس آن عمل می‌کنند.^۱

1. Allén.Tuovi (Sitra) and Karhu.Matti, "Finland 2015 - Finnish Success Factors and Challenges for the Future", 2000.

هرچند گزارش کاملی درباره ارزیابی عملکرد برنامه ۲۰۱۵ فنلاند منتشر نشده است، اما برخی گزارش‌ها و آمار و اطلاعات منتشر شده نشان می‌دهد «که این کشور در زمینه تحقق برخی از اهداف این برنامه موفق عمل کرده و در برخی اهداف به‌ویژه اهداف اقتصادی ناموفق بوده است»^۱.

۳-۶. فعالیت آینده‌نگاری دولت فنلاند

فنلاند، سنتی طولانی در آینده‌نگاری و پیش‌بینی دارد. علاوه بر کانون‌های تفکر، سازمان‌های مردم‌نهاد و دانشگاه‌ها، بسیاری از کارها را دو بخش خصوصی و عمومی انجام می‌دهند. در آینده‌نگاری عمومی انجام شده توسط دولت مرکزی و مقامات منطقه‌ای، تمایل به دنبال کردن چرخه‌های سیاسی انتخابات به چشم می‌خورد. آینده‌نگاری‌ها مربوط به بخش‌های آموزش و اشتغال بیشترین قدمت را دارند که به‌طور ویژه برای توسعه منطقه‌ای مهم هستند. همکاری بین بازیگران مختلف شکل می‌گیرد که اغلب به‌وسیله پروژه‌های خاص آغاز می‌شود. بازیگران و فرآیندهای پیش‌بینی کاملاً با کشورهای دیگر مشابه هستند بجز کمیسیون آینده پارلمان فنلاند که منحصر به فرد است.

۳-۶-۱. گزارش‌های آینده دولت فنلاند

یک بار و در هر دوره انتخاباتی، دولت فنلاند گزارشی به پارلمان درباره چالش‌ها و چشم‌اندازهای آینده فنلاند ارائه می‌کند و کمیسیون آینده پارلمان با یک گزارش که در صحن علنی با کل اعضای پارلمان به بحث گذاشته می‌شود، به آن پاسخ می‌دهد. فنلاند این سنت را طی ۲۰ سال گذشته حفظ کرده است. گزارش آینده در بردارنده موقعیت و نگاه دولت در مورد این موضوعات است که آینده مطلوب چه باید باشد و اقدامات لازم برای رسیدن به آن چیست؟ که در واقع بیانگر اراده سیاسی دولت است. با در نظر گرفتن سناریوهای بلندمدت و گزینه‌های سیاسی مربوطه، این گزارش پایه‌ای برای تصمیم‌گیری‌های بعدی دولت و مجلس درباره مسائل بلندمدت را فراهم می‌کند. شایان ذکر است که در برنامه دولت، مسائل ذکر شده در گزارش آینده مورد توجه قرار می‌گیرد.

همچنین در خلال این گزارش، اهداف و سیاست‌های بلندمدت دولت برای حمایت از دستیابی به اهداف تعیین شده طراحی شده است. این گزارش تصمیمات دولت را به پارلمان عرضه کرده و آنها اهداف دولت را در قالب بیانیه‌ای سیاسی که خط مشی‌های اجرایی را برای ادارت دولتی مشخص می‌سازد ارائه می‌کنند.

تا به امروز، موضوع ارزیابی در گزارش آینده‌نگاری را نخست‌وزیر و پس از مشورت با اعضای کابینه انتخاب کرده است. نخستین گزارش‌ها بیشتر به بررسی آینده فنلاند و آن هم از زوایای نسبتاً گسترده‌ای می‌پرداختند. در گزارش‌های بعدی، موضوع انتخاب شده برخی از مسائل آینده است که بر

1. Assessment of the 2015 Stability Programme for Finland, European Commission, 2015.

برخی از بخش‌های اجتماعی و اداری تأثیر می‌گذارد. یکی از ویژگی‌های مشترک گزارش‌ها، ارزیابی گسترده‌ای از تغییرات در محیط عملیاتی است. به‌طور معمول و بسته به موضوع، مدت زمان مورد استفاده در ارزیابی ۱۵ تا ۳۰ سال در نظر گرفته می‌شود.

مسئولیت آماده‌سازی گزارش‌های آینده‌نگاری برعهده دفتر نخست‌وزیر است. سازمان خاصی برای تهیه گزارش آینده وجود ندارد. معمولاً دفتر نخست‌وزیر یک گروه راهبری برای این پروژه تعیین می‌کند و یک مدیر پروژه را برای نظارت بر آماده‌سازی گزارش استخدام می‌کند. علاوه بر این، دفتر سفارش‌های مختلفی را برای تهیه گزارش‌هایی با هدف مروری بر وضع اقتصادی، آمارها، نظرسنجی‌ها و مطالعات مربوطه مستقیماً به پژوهشگران بخش خصوصی، مؤسسات تحقیقاتی و غیره، به‌عنوان مبنایی برای انجام کار می‌دهد. دفتر نخست‌وزیر این گزارش را در همکاری نزدیک با وزارتخانه‌های مربوطه آماده می‌کند. کارشناسان و نمایندگان سازمان‌های مختلف (برای مثال وزارتخانه‌ها، دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی) برای شرکت در کار آماده‌سازی دعوت می‌شوند تا با گروه راهبری یا گروه‌های کاری مشارکت کنند. وزارتخانه‌ها در این فرآیند برای مثال، در مراحل تعبیر و تفسیر یافته‌ها درگیر می‌شوند.

گزارش‌های آینده‌نگاری از اوایل دهه ۱۹۹۰ آماده شده است. فهرست عناوین گزارش‌ها طی سال‌های ۱۹۹۳ تا ۲۰۱۳ به شرح زیر بوده است:

۱۹۹۳: فنلاند و چگونگی ارتباطش با تغییرات در محیط عملیاتی،

۱۹۹۶: آینده فنلاند و اروپا،

۱۹۹۷: اقتصاد فنلاند،

۲۰۰۱: توسعه منطقه‌ای،

۲۰۰۵: روند جمعیت‌شناسی فنلاند، سیاست جمعیتی و آمادگی برای تغییر در ساختار سنی،

۲۰۱۰: آب و هوا و انرژی،

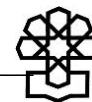
۲۰۱۳: رفاه از طریق رشد پایدار.

شایان ذکر است که هوش مصنوعی یکی از موضوعاتی است که تهیه گزارشی درباره آن در دستور کار دولت فنلاند قرار گرفته است. این گزارش در ارتباط با دگرگونی کار با استفاده از هوش مصنوعی در آینده است که آماده‌سازی گزارش آن از بهار ۲۰۱۶ آغاز شده است.^۱

۲-۶-۳. گزارش‌ها و فعالیت‌های آینده‌نگاری اخیر

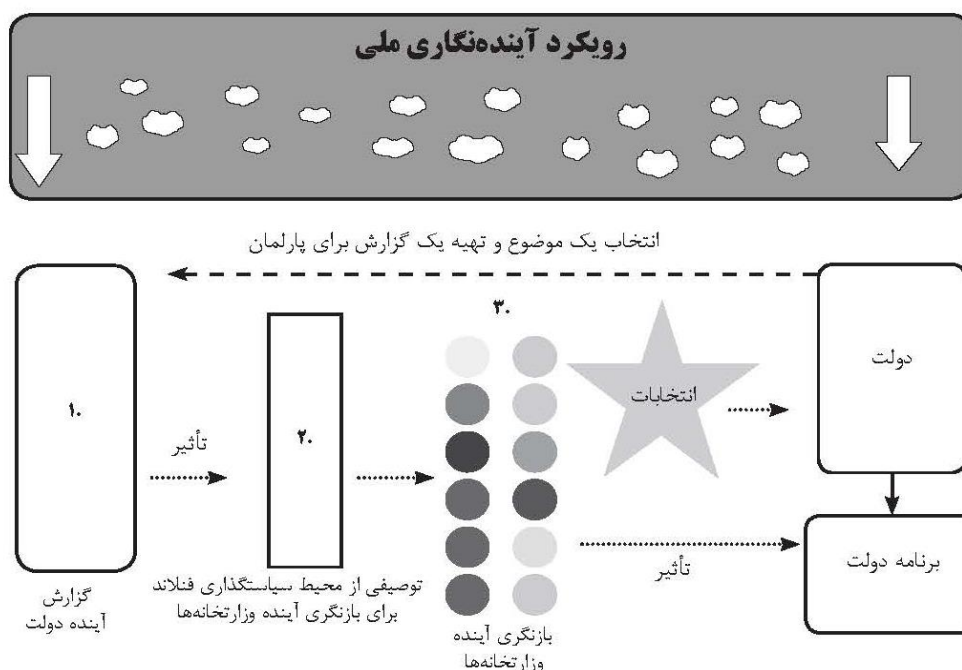
هر سه گزارش آینده‌نگاری (گزارش آینده دولت، توصیف محیط سیاستگذاری فنلاند برای بازنگری آینده وزارتخانه‌ها و گزارش وزارتخانه‌ها درباره بازنگری آینده) و رویکرد آینده‌نگاری ملی در ارتباط

1. vnk.fi/en/sipila/primc_Minister/-/asset_publisher/tekoaly_Seminaari_luotaa-suomen-tulevaisuuta.

هستند و تصویر کلی در شکل ۶ ارائه شده است. از آنجایی که سه گزارش در یک چرخه قرار دارند، نقطه شروع می‌تواند هر یک از آنها باشد، اما بهترین شیوه، شروع تهیه گزارش آینده توسط دولت است که در آغاز دوره هر دولت صورت می‌پذیرد. این شکل توالی سه گزارش ۱، ۲ و ۳ و رابطه رویکرد جدید آینده‌نگاری ملی به آن را برجسته می‌کند. هدف این رویکرد برقراری ارتباط بین بازیگران مجزای آینده‌نگاری و تولیدات آنان است که توسط خودشان و با افزایش آگاهی عمومی تولید می‌شود.

شکل ۶. مروری بر فرآیند آینده‌نگاری دولت

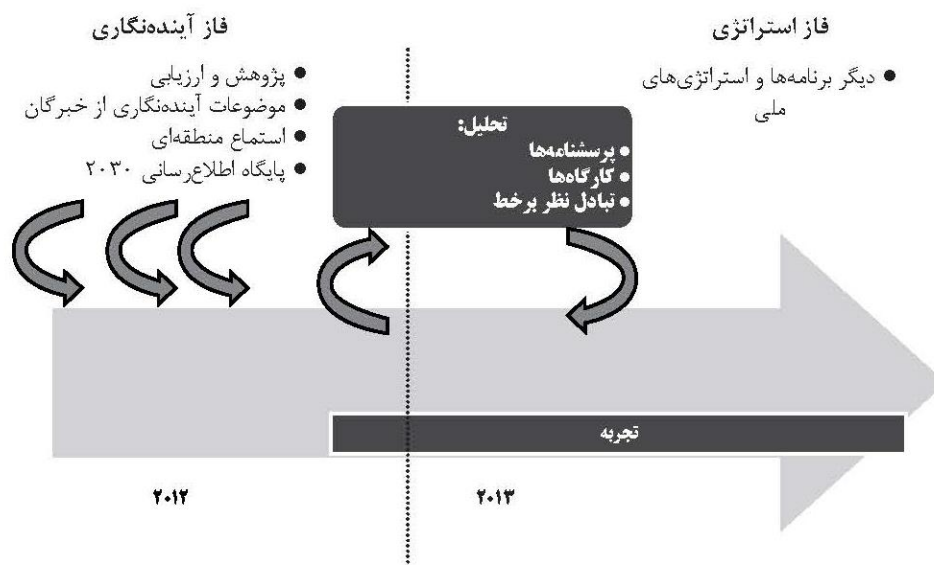

Sources: Government Foresight Activities in Finland.

۳-۶-۳. گزارش جزئی تری از آخرین گزارش آینده دولت

موضوع آخرین گزارش آینده دولت «رفاه از طریق رشد پایدار» بود. دفتر نخست‌وزیری کار آماده‌سازی اولیه برای گزارش را در پاییز سال ۲۰۱۱ آغاز کرد. تهیه گزارش آینده دولت سه فاز داشت. براساس فاز آینده‌نگاری، دیدگاه‌هایی درباره جهت‌های آینده شکل گرفت که راه‌حل‌ها و فرصت‌هایی برای ایجاد و حفظ رشد پایدار و رفاه در فنلاند پیشنهاد می‌داد. پس از آن، فاز استراتژی اجرا شد که نتیجه آن، چشم‌انداز آینده دولت و دستورالعمل‌های سیاستی بود (شکل ۷). برای فاز اجرایی یک بار اقدام شده بود، این گزارش تکمیل شد و تا پایان دوره دولت (بهار ۲۰۱۵) ادامه یافت.

شکل ۷. فرآیند گزارش آینده

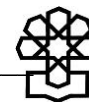
Sours: Ibid.

۳-۶-۴. بازنگری آینده وزارتخانه‌ها

تمام وزارتخانه‌های فنلاند به‌طور منظم بررسی‌های آینده را قبل از انتخابات انجام می‌دهند (از سال ۲۰۰۳). هرچند گزارش‌ها به‌طور مستقل توسط هر بخش تهیه می‌شود، اما تعداد زیادی از کارشناسان ادارات، درگیر تهیه آنها می‌شوند. بعضی از وزارتخانه‌ها نیز از منابع و اطلاعات جمع‌آوری شده استفاده می‌کنند. به‌طور سنتی گزارش‌ها در سبک و محتوا بسیار متفاوتند، اما در سال ۲۰۱۳ دفتر نخست‌وزیر تصمیم گرفت تا راهبری تهیه گزارش‌ها را به‌منظور افزایش استفاده واقعی و تأثیرگذاری آنها برعهده گیرد. انگیزه اصلی برای انجام این کار این بود که نظرسنجی که میان بازیگران سیاسی، متشکل (از حدود ۵۰ مشاور سیاسی) انجام شد تا درباره بازنگری‌های پیشین صورت گرفته درباره آینده بازخورد دهند. قابل پیش‌بینی بود که بیشتر گزارش‌ها ضعف‌هایی داشتند و از این‌رو لازم بود گزارش‌ها به‌شدت بهبود یابند.

۳-۶-۵. رویکرد جدید آینده‌نگاری ملی

هدف از رویکرد آینده‌نگاری ملی، تدارک عناصری است که به مزیت رقابتی فنلاند و نقش آن به‌عنوان یک پیشگام منجر می‌شود. علاوه بر این، هدف رویکرد آینده‌نگاری ملی این است که برای تصمیم‌گیرندگان فنلاندی بهترین دیدگاه‌های ممکن در آینده را فراهم کند و در عین حال دستگاه عمومی را قادر سازد تا مبنای شکل‌گیری آینده را با فراهم آوردن رویکردهای مشترک عملیاتی و مشارکت برای فعالیت‌های آینده‌نگاری، فراهم کنند. همکاری نزدیک‌تر و فرآیندهای به اشتراک گذاشته شده بین بازیگران آینده‌نگاری، اثربخشی فعالیت‌های آینده‌نگاری را بهبود می‌بخشد و موجب

افزایش سرعت در زمانی می‌شود که اطلاعات آینده‌نگاری از مرحله استراتژی به مرحله اجرا در می‌آید. این رویکرد با هماهنگی دفتر نخست‌وزیر و دبیرکلی که منصوب می‌کند انجام می‌شود. همچنین بدنه‌ای شامل متخصصان آینده‌نگاری در زمینه‌های مختلف وجود دارد.

بررسی‌ها نشان می‌دهد کمبودی درباره اطلاعات آینده‌نگاری و گزارش‌ها وجود ندارد، اما تأثیر چنین کاری در سیاست‌ها ضعیف بوده است. دلایل متعددی برای آن وجود دارد مانند زمانبندی گزارش‌های آینده‌نگاری، فرمت‌های غیرقابل انطباق با نیازهای کاربر و نیز توجه به این واقعیت ساده که سیاستمداران به آینده خیلی دور نگاه نمی‌کنند، زیرا نگرانی‌های اصلی آنها در اینجا و زمان حال است. تأکید رویکرد فنلاندی بر افزایش نیاز به استفاده و تأثیرگذاری آینده‌نگاری است. گزارش‌ها و فرآیندهایی که در بالا توضیح داده شدند به خوبی برقرار شده و در حال بهبود است. آنها همه از رویکرد ملی جدیدی که در حال اجراست بهره‌مند خواهند شد.^۱

۶-۳-۶. گزارش فنلاند ۲۰۳۰: دامنه و روند آماده‌سازی

در این قسمت و برای آشنایی با جزئیات روند آماده‌سازی گزارش فنلاند ۲۰۳۰ و مشارکت‌کنندگان در تهیه این گزارش شرح تفصیلی از مشارکت‌کنندگان در تهیه آن ارائه می‌شود.

چشم‌انداز فنلاند ۲۰۳۰ و تفاوت آن در مقایسه با چشم‌اندازهای قبلی

- مشارکت گسترده‌تر ذینفعان و مشاوران تخصصی.
- محتوای گسترده ← ساده‌سازی با سایر استراتژی‌های دولت که پردازش همزمان بسیار مهم است (راهبرد توسعه پایدار، راهبرد اقتصاد زیستی، راهبرد فناوری اطلاعات و ارتباطات) (ICT) بخش عمومی و غیره)
- ارائه چشم‌انداز، نه یک برنامه عملی دقیق ← اثرگذار است.
- بیانیه سیاسی مختصر و نسبتاً کوتاه ← جدا از آینده‌نگاری یک فاز مشاوره مستقل کارشناسی به‌عنوان ورودی برای گزارش آینده فراهم می‌آورد.
- همکاری نزدیک‌تر و کار مشترک با بودجه سازمان‌های تحقیق و توسعه دولتی.

فرآیند آماده‌سازی فنلاند ۲۰۳۰:

گزارش مورد استفاده گزارش دولت در مورد آینده با موضوع «رفاه از طریق رشد پایدار» بود. این گزارش چالش‌ها و فرصت‌های بلندمدت فنلاند را آشکار می‌کند. همچنین طرحی کلی از چشم‌انداز عمومی را ارائه می‌کند که دولت به‌دنبال ساخت آن در آینده است. گزارش بر کلیدهای رشد پایدار

1. Rosenström. Ulla, "Government Foresight Activities in Finland: Brief Description of the Recent Processes", Science and Technology, No. 197, 2014.

تمرکز کرده به‌گونه‌ای که سلامت جامعه طی این دوره یعنی تا سال ۲۰۳۰ تأمین خواهد شد. گزارش براساس استراتژی‌ها و راهکارهای دولت‌های قبلی تهیه و در نظر گرفته شده است. در همان زمان، برای مثال، استراتژی ملی درباره توسعه پایدار تهیه شده است. دفتر نخست‌وزیری آماده‌سازی اولیه را از پاییز سال ۲۰۱۱ آغاز کرد و این پروژه در ابتدای سال ۲۰۱۲ راه‌اندازی و گزارش آن در اکتبر ۲۰۱۳ به پارلمان فرستاده شد. پروژه سه فاز داشت:

- فاز آینده‌نگاری که مروری بر رویکردهای آینده را تولید می‌کند.
 - مرحله استراتژی که به تدوین چشم‌انداز آینده و دستورالعمل‌های سیاستی دولت منجر می‌شود.
 - فاز پیاده‌سازی که پس از تکمیل گزارش آغاز شده و تا پایان دوره دولت فعلی ادامه می‌یابد (بهار ۲۰۱۵).
- گروه کاری وزیران، کار تهیه و پیاده‌سازی پروژه را هدایت کرده است. دبیرخانه پروژه در دفتر نخست‌وزیری بود. سایر همکاران پروژه عبارت بودند از: وزارت کار و اقتصاد، صندوق نوآوری فنلاند (SITRA)، آکادمی آینده‌پژوهی فنلاند و آژانس تأمین مالی فناوری و نوآوری (Tekes). در ادامه به تشریح سه فاز مذکور پرداخته می‌شود.

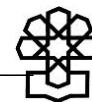
فاز آینده‌نگاری - آماده‌سازی

برای انجام فاز آماده‌سازی اقدامات زیر انجام شد:

- تشکیل میز مطالعه درباره تحقیقات و مطالعات آینده؛
 - انجام مصاحبه اینترنتی برخط در فوریه - مارس ۲۰۱۲؛ تقریباً ۵۵۰۰ نفر از مردم شرکت کردند و حدود ۱۵۰۰۰ ایده برای آینده فنلاند تولید شد.
 - کارگاه‌های آموزشی با ذینفعان و کارشناسان مختلف؛ گروه‌های شهروندی در یک کارگاه با حدود ۱۲۰ شرکت‌کننده مورد مشورت قرار گرفتند.
- پس از آن، گروه کاری وزیران تصمیم گرفتند برای آینده‌نگاری بر روی ۶ موضوع و چهار جنبه متقابل تمرکز کنند.

۶ موضوع عبارت بودند از:

۱. مدیریت دولتی به‌عنوان یک عامل،
۲. بازسازی کسب‌وکار،
۳. زندگی کاری در آینده،
۴. فرصت‌ها در میان کمبودها،
۵. رفاه شهروندان و شمول آن،
۶. جغرافیای جدید برای شمال.

چهار موضوع متقابل نیز عبارت بودند از:

۱. صلاحیت‌ها و قابلیت‌ها،
۲. تغییرات به ارمغان آورده شده توسط اقتصاد دیجیتال،
۳. جهانی‌سازی و انعطاف‌پذیری،
۴. انعطاف‌پذیری بحران.

فاز آینده‌نگاری - پانل‌های تخصصی

- نمایندگان مستقل از سازمان‌های پژوهشی، کسب‌وکارها و شهروندان برای شرکت در فرآیند آینده‌نگاری دعوت شدند.
- یک گروه متشکل از حدود ۱۰ متخصص، مسئول کار بر هر موضوع بود.
- هر گروه دارای دو سرگروه بود که مسئولیت راهبری کارگاه‌ها و گزارش‌دهی آنها را برعهده داشتند. یکی از سرگروه‌ها زندگی تجاری و دیگری دنیای پژوهشی و دانشگاه‌ها را معرفی می‌کرد.
- چهار نفر از متخصصین برای برطرف کردن دیدگاه‌های همگانی که در تقابل با موضوعات بودند به کار گرفته شدند.
- فرآیند آینده‌نگاری براساس کارگاه‌های تعاملی در پاییز ۲۰۱۲ دنبال شد.
- سرگروه‌ها و «متخصصان هم‌تراز» در جلسات مشترک بر روی نتایج اصلی کار کردند.

فاز استراتژی - انجام مشاوره و گروه کاری وزیران

- پیش‌نویس گزارش دولت در مورد آینده برای فاز استراتژی بین فوریه تا اکتبر ۲۰۱۳ تکمیل شد.
- پس از انتشار گزارش آینده‌نگاری ۲۰۳۰، بازخورد گزارش در قالب یک پرسشنامه جمع‌آوری شد و فرصتی فراهم آمد تا به گزارش آینده‌نگاری و بازخورد محتوایش پرداخته شود.
- هفت جلسه گفتگو با وزارتخانه‌ها و ذینفعان کلیدی در مارس ۲۰۱۳ برگزار شد. در این جلسات در مجموع ۱۲۵ نفر حضور داشتند.
- نتایج حاصل از طرح تحقیق بین‌المللی، استفاده و بحث شد و جلسات بررسی با حضور محققان پیشرو فنلاند در آوریل ۲۰۱۳ برگزار شد.
- جلسات گروه کاری وزرا برای نهایی کردن گزارش آینده دولت استفاده شد و در تاریخ ۳۰ اکتبر ۲۰۱۳ به پارلمان ارسال گردید.

درگیر کردن عملی ذینفعان

برای انجام این کار فعالیت‌هایی انجام شد که برای مثال می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- رویدادهای منطقه‌ای،
- رسانه‌های جمعی،
- دریافت نظرات و با هم نوشتن.

فاز آینده‌نگاری - رویدادهای منطقه‌ای

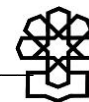
- این بار قبل از نوشتن گزارش آینده، به‌عنوان فرصتی برای مشارکت در این فاز، یک سلسله بحث‌های منطقه‌ای برگزار شد؛ زمانی که پیش‌نویس محتوا نوشته شده بود.
- هفت بحث منطقه‌ای (به راهبری وزرا در گروه‌کاری وزیران) هریک به‌عنوان یک موضوع برای آینده‌نگاری رخ داد و یک جلسه همه‌جانبه (به ریاست نخست‌وزیر).
- میزهای موضوعات آینده‌نگاری در تهیه رویدادهای منطقه‌ای شرکت کردند. در کل، بیش از ۱۰۰۰ نفر در این رخدادها شرکت کردند (حدود ۱۵۰ نفر در هر موضوع).
- رویدادها براساس بحث‌های گروهی تسهیل شده بود و در همین ساختار دنبال شد (با پشتیبانی یک مشاور).
- همچنین امکانپذیر بود که مردم در رویدادهای آنلاین (جستجوی شبکه‌ای و توییتر) شرکت کرده و بدین منظور نتایج در وب سایت ۲۰۳۰ برای اظهارنظر عموم منتشر شد.

فاز آینده‌نگاری - درگیر کردن جوانان در موضوع

- رویدادهای منطقه‌ای را دانشگاه‌ها، دانشگاه‌های علوم کاربردی و مؤسسات آموزشی در منطقه میزبانی کردند.
- دانشجویان در تسهیل و ارائه گزارش درباره بحث‌ها کمک و مشارکت کردند. برای انجام این فاز، دانشجویان دانشگاه هلسینکی بیشتر شرکت کردند.
- دانش‌آموزان بین دوره‌های کلاس چهارم و ششم نیز در این باره مشارکت کردند (توسط داستان‌ها، نقاشی‌ها و غیره چشم‌انداز خود از آینده را بیان کردند).
- در فاز استراتژی، سازمان‌های کار جوانان برای برگزاری نشست‌های جداگانه در ماه مارس ۲۰۱۳ دعوت شدند.
- همکاری با «گروه مردمی جوانان، برای فکر کردن به اتحادیه اروپا».

بعضی از درس‌های آموخته شده

- چندین ابزار جدید برای گفتگو با ذینفعان در فرآیند گزارش آینده فنلاند بیش از پیش مورد آزمایش قرار گرفتند؛ یادگیری از این طریق ادامه خواهد یافت، اما فقدان برنامه بلندمدت و فرآیند یادگیری رسمی حس می‌شود.

- گفتمان با ذینفعان از طریق سیستم‌های جدید دیجیتالی ضروری است، اما نیازی نیست که بحث‌های سنتی و مذاکرات حذف شود ← بیشتر و مهارت‌های جدید مورد نیاز است.
- مهارت‌ها و منابع برای راه‌اندازی و تسهیل تعامل رسانه‌های اجتماعی یا موجود نیستند یا در بسیاری از موارد بدون استفاده باقی مانده‌اند.
- چندپارگی جامعه مدنی در حال افزایش است و همه شهروندان در گفتمان‌ها مشارکت نمی‌کنند یا فرصت‌های برابری برای مشارکت در زمان گفتگوی دیجیتال ندارند.
- نقطه برقراری توازن مناسب برای به‌دست آوردن همه دیدگاه‌ها چیست؟

فاز پیاده‌سازی

- دولت گزارش را به مجلس ارائه می‌کند ← کمیسیون آینده پاسخ را آماده می‌کند و پارلمان تصمیم می‌گیرد ← دولت تصمیمات را اجرا می‌کند (دفتر نخست‌وزیر مسئولیت هماهنگی را برعهده دارد) و به پارلمان گزارش می‌دهد.
- تأثیر اصلی می‌تواند به‌طور عمده در برنامه دولت بعدی دیده شود.
- هیچ فرآیند رسمی و نظارتی وجود ندارد؛ بخشی از پیاده‌سازی، نظارت بر برنامه دولت است.
- گروه کاری دولت برای هماهنگی پژوهشی میان وزارتخانه‌ها، فعالیت‌های آینده‌نگاری و ارزیابی (گروه کاری TEA).
- بخشی از فاز اجرای گزارش آینده تقریباً در مرحله آماده‌سازی آغاز می‌شود.

تصمیم پارلمان درباره گزارش ۲۰۳۰

- گزارش آینده توسط پارلمان پذیرفته شد و با محتوای آن موافقت کرد و در نظر گرفتن موارد زیر را در گزارش به دولت تکلیف کرد:
- دولت باید برای فنلاند یک استراتژی علمی آماده کند.
- دولت باید اجرایی کردن مدل آینده‌نگاری ملی جدید را سرعت ببخشد و مصوبه دولتی که الزامی سیاسی برای پیاده‌سازی آزمایشی مدل باشد و همچنین اجرای یک برنامه برای پشتیبانی از مدل را آماده کند.
- موضوعات کلیدی برای برنامه بعدی دولت باید اشتغال، تجدید ساختار زندگی کاری و کارآفرینی باشد. همچنین شامل دیدگاه‌های مداخله زودهنگام برای جلوگیری از محرومیت اجتماعی جوانان باشد.

- دولت باید رشد پایدار را ارتقا دهد، همچنین مشکلات اجتماعی و محیط‌زیستی را حل کند.^۱

فصل چهارم - نقطه نظرات برخی صاحب‌نظران و مقامات فنلاندی درباره آینده‌نگاری

در کتابی که درباره به‌کارگیری آینده‌نگاری در تصمیم‌گیری عمومی توسط کشورهای منتخب از جمله کشور فنلاند تدوین شده به اقداماتی پرداخته شده است که می‌توان برای قوی‌تر کردن ارتباط بین آینده‌نگاری و تصمیم‌گیری صورت داد. از دیدگاه نویسندگان این کتاب، «در صورتی که آینده‌نگاری درباره درک چشم‌انداز کلی موقعیتی خاص و گزینه‌های پیش‌روی تصمیم‌گیران در آن موقعیت باشد، این آینده‌نگاری راهبردی است و با آینده‌نگاری برای افرادی که در موقعیت اتخاذ تصمیمات بزرگ نیستند متفاوت است؛ آینده‌نگاری راهبردی برای اینکه بتواند آغازگر تغییرات بنیادین باشد نیازمند مشارکت بیشترین تعداد ذینفعان ممکن است».^۲

در این کتاب همچنین از تعدادی از مقامات و صاحب‌نظران فنلاندی درباره اینکه چگونه آینده‌نگاری راهبردی می‌تواند تصمیم‌سازی ملی را بهتر تسهیل کند و چگونه می‌توان نظام آینده‌نگاری راهبردی فنلاند را بهبود بخشید پرسش شده است که در ادامه نقطه‌نظرات و پاسخ‌های آنها آورده می‌شود.^۳

دکتر یرکی کاسوی؛ عضو پارلمان و نایب رئیس کمیته آینده در پارلمان فنلاند

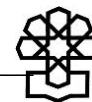
درباره سؤال نخست، به‌عنوان یک تصمیم‌ساز در بخش عمومی، تنها خواسته‌ام از دانشگاه‌های فنلاند و دیگر جوامع تحقیقاتی و آینده‌پژوهان، شروع سومین وظیفه مسئولان دانشگاه‌ها یعنی مشارکت و تسهیل در بحث‌های اجتماعی درباره مسائلی است که تأثیر زیادی بر جامعه دارند. در حال حاضر از آنها برای انجام این وظیفه تقدیر نمی‌شود. به‌علاوه آنهایی هم که تلاش می‌کنند در بحث‌های عمومی مشارکت کنند، ممکن است با زیر سؤال رفتن اخلاق حرفه‌ای‌شان توسط دیگران «تنبیه» شوند. اگر دانشگاهیان شروع به مشارکت فعال در بحث‌های اجتماعی از طریق رسانه‌ها کنند، همه این کمبودها در موضوعات پارلمانی که اکنون وجود دارد، از میان خواهد رفت.

در مورد پرسش دوم پاسخ این است که من هیچ واحد یکپارچه آینده‌نگاری در دولت فنلاند تأسیس نمی‌کنم چون چنین واحدی تنها بر مضامین داده شده تمرکز خواهد کرد و از احتمال ایجاد یا پیگیری «پیشگامان» غفلت می‌کند. در آینده‌نگاری، پیشگامی و جستجوگری مهمترین موارد هستند. برای افزایش پیوند همکاری و انتقال دانش بین بخش‌های مختلف دولت ماتریس سازمانی برای

1. Finland 2030 Experiences, Government Report on the Future: Well-being Through Sustainable Growth, Prime Minister's Office Publications, 2013.

۲. تئومو کوووسا، کاربست آینده‌نگاری راهبردی در دولت (موردکاوی کشورهای فنلاند، سنگاپور و اتحادیه اروپا)، مترجمان: محسن و مصطفی کشاورز ترک، مؤسسه افق آینده‌پژوهی راهبردی، ۱۳۹۲.

۳. همان.

آینده‌نگاری راهبردی دولت ایجاد می‌کنم. این بدان معناست که کارهای آینده‌نگاری بین بخش‌های مختلف دولت توزیع خواهد شد، اما هر یک از بخش‌ها وظیفه خواهند داشت که نتیجه کارشان را به صورت عمودی به بخش‌های تحت نظرشان و به صورت افقی به دفتر نخست‌وزیری گزارش کنند که وظیفه هماهنگی این ماتریس را به عهده دارد.

دکتر اسمو کوسی؛ مشاور ارشد کمیته آینده در پارلمان فنلاند، محقق ارشد در مرکز تحقیقات اقتصادی دولت

نخست همه آینده‌نگاران باید به سیاستمداران نشان دهند که آینده‌نگاری واقعاً چقدر می‌تواند در تصمیم‌سازی‌ها مفید باشد. کارشناسان آینده‌نگاری باید با همکاری کمیته‌های پارلمانی سمیناری ترتیب دهند و در آن برای اعضای پارلمان توضیح دهند که چرا درک اصول علم و آشنایی با روش‌های آینده‌نگاری، این اندازه مهم است و یک استدلال علمی قابل قبول باید چگونه باشد. اینجا باید این بحث مطرح شود که چرا استدلال‌های یک سیاستمدار باید از خود علم، علمی‌تر باشد تا جدی گرفته شود و تنها به چشم یک کارخانه تولید انبوه نظرات به نظر نرسد. این‌گونه است که اعتماد به آینده‌نگاری و تقاضا برای آن به وجود می‌آید.

در مورد کمیته آینده پارلمان فنلاند که به طور مستقیم در تسهیل تصمیم‌سازی‌ها نقش دارد، پیشنهاد می‌کنم که کلیه شاخه‌های علم و فناوری سیاسی که شامل آماده‌سازی قوانین مربوط به این حوزه‌ها نیز می‌شود، در این زیرمجموعه قرار بگیرند. این کار امکان مشارکت واقعی در فرآیند تصمیم‌سازی ملی را برای آینده‌نگاری فراهم می‌کند.

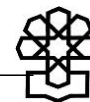
خانم ریتا کیرزاواینن؛ مشاور دفتر نخست‌وزیری فنلاند، معاون رئیس سیاستگذاری - واحد تحلیل

در مورد پرسش نخست پاسخ این است که هیچ احتیاجی به یک واحد بزرگ و یکپارچه آینده‌نگاری که درون دولت باشد، وجود ندارد. در دهه‌های ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ میلادی، دولت فنلاند دفتر برنامه‌ریزی دولتی داشت که کارشناسان متعددی از حوزه‌های مختلف در آن بر پروژه‌های برنامه‌ریزی بلندمدت دولت کار می‌کردند. آن موقع هنوز زمانی بود که ما فکر می‌کردیم می‌شود جامعه را برنامه‌ریزی کرد. این روزها مدل ما براساس انعطاف‌پذیری و ایجاد شبکه بنا شده که ما را قادر می‌کند تیم‌های بین وزارتخانه‌ای را براساس تغییرات سریع نیازهای تصمیم‌سازی سیاسی و توسعه اجتماعی ایجاد کنیم و پروژه‌ها را به پایان ببریم. آنچه که در مرحله بعد مورد نیاز است و قبلاً هم در دولت درباره آن بحث شده است، توسعه مراکز تحقیقاتی بخش دولتی است. آنجا این نظر وجود دارد که در آینده این مراکز تحقیقاتی که مستقیم یا غیرمستقیم توسط وزارتخانه‌ها تأمین مالی می‌شوند، در تولید دانش منطبق با

تغییرات سریع تصمیم‌سازی سیاسی، بهتر عمل خواهند کرد. تا به حال که هنوز به آن مرحله نرسیده‌ایم، زیرا به شکل کاملاً متناقض‌نمایی، دولت فنلاند هم‌زمان هم بسیار انعطاف‌پذیر است و هم به شکل سفت و سختی به بخش‌های مجزا تقسیم شده است. ما در دفتر نخست‌وزیری تلاش داریم این عادت را برای تسهیل در تصمیم‌سازی ملی کنار بگذاریم.

در مورد سؤال دوم این ارتباط زیادی به روش‌ها دارد. این روزها، روش‌ها و کارها بیش از حد کارشناس‌محور شده‌اند. وقتی فقط عده معدودی در کار آینده‌نگاری دخالت دارند و اطلاعات را فقط بین خودشان به اشتراک می‌گذارند، دامنه اثرگذاری کمتر می‌شود. طبق تعریف اتحادیه اروپا آینده‌نگاری فرآیند نظام‌مند و مشارکتی جمع‌آوری اطلاعات آینده و ساخت چشم‌انداز بلندمدت با هدف استفاده از آن در تصمیم‌گیری‌ها و پیاده‌سازی اقدامات مشترک در زمان حال است. آینده‌نگاری سه جنبه دارد: تحقیقات پیش‌دستانه ساختارمند، تصمیم‌سازی و چشم‌اندازسازی، مشارکت. مورد آخر، لبه بران تیغ است و برای اینکه بتوانیم درباره آینده‌نگاری خوب صحبت کنیم، وجودش ضروری است. با این حال آنچه که واقعاً نیازمندش هستیم، ابزارهایی است که ابعاد آینده‌نگاری را گسترش دهد. نباید مشارکت شهروندان در آینده‌نگاری عمومی را فقط به‌عنوان پوششی زیبا اضافه کنیم، بلکه باید ابزارهایی واقعی برای مشارکت و همکاری بین همه طرف‌های مهم ذینفع در این عرصه از قبیل مسئولان، سیاستمداران، محققان و شهروندان به‌دست آوریم. این موضوع به این دلیل بسیار مهم است که یکی از خطرات بزرگی که فنلاند را تهدید می‌کند طرز تفکر مبنی بر اجماع آراست. این طرز تفکر هرچند به تصمیم‌سازی کمک می‌کند، اما در جاهای حساسی هم باعث ایجاد نقطه کور می‌شود. در حلقه‌های کوچک این مسئله تجدید نمی‌شود.

همچنین به ابزارهای جدیدی به‌عنوان اولین بعد آینده‌نگاری نیاز داریم تا به کمک آنها نشانک‌های ضعیف را به‌ویژه در ناحیه به اصطلاح خاکستری (ناحیه‌ای که بین حوزه مسئولیت بخش‌های اجرایی قرار دارد) کشف کنیم. مورد دیگری که حتماً باید آن را تحت نظر دفتر نخست‌وزیری در آوریم، تحلیل سیاسی است. به‌طور سنتی دفتر نخست‌وزیری جایی است که موارد را از وزارتخانه‌های مختلف می‌گیرد و بدون اینکه تحلیل عمیقی روی آن انجام دهد، آنها را به سیاستگذاران تحویل می‌دهد. هدف ما این است تا جایی که امکان دارد درباره مسائل مربوط به افق‌های پیش‌رو، به سیاستگذاران تحلیل ارائه دهیم؛ اما به ابزارهای جدیدی هم نیاز داریم. باید قادر باشیم دانش آینده و گذشته را درباره مسائلی که برایشان تحلیل آماده می‌کنیم بهتر با هم ترکیب کنیم و مورد آخر اینکه به ابزارهای جدیدی در زمینه واکنش سریع و خلق چشم‌اندازهای آینده نیازمندیم در غیر این صورت در جهان پیچیده امروز گم خواهیم شد.

دکتر رائونوکوسیستو؛ استاد دانشگاه و رئیس بخش الکترونیک و فناوری اطلاعات در مرکز تحقیقات فنی نیروهای دفاعی فنلاند

برای بهبود نظام آینده‌نگاری راهبردی اگر می‌توانستم نظام آینده‌نگاری ملی مورد نظرم را از اول بنا کنم هیچ واحد آینده‌نگاری جدیدی در دولت تأسیس نمی‌کردم و فقط یک منصب هماهنگ‌کننده دولتی را ایجاد می‌کردم. کسی که این شغل را به عهده می‌گیرد وظیفه‌اش این است که بهترین کارشناسان را از بخش‌های مختلف وزارتخانه‌ها گرد هم آورد تا در نظام آینده‌نگاری به‌عنوان آگاهی‌دهنده انجام وظیفه کند. آنچه نیاز داریم نظامی است که دانش فنی ترکیبی و قابلیت‌های روش‌شناسی با کیفیت بالا تولید کند. از آنجا که وظیفه دولت تصمیم‌سازی راهبردی و عملیاتی برای کشور است و نه توسعه روش‌شناسی‌ها، لازم است مشارکت عمومی و خصوصی را برای نظام پایه‌ریزی کنیم.

برای جمع‌بندی نظرات بیان شده می‌توان گفت که همه مصاحبه‌شوندگان فنلاندی با این نظر موافق بودند که در این کشور به اندازه کافی تولیدکننده آینده‌نگاری وجود دارد، اما آنچه لازم است فرآیند یا مجموعه روش‌هایی است که جمع‌آوری، توزیع، ایجاد شبکه و مشارکت واقعی همه طرف‌های ذینفع را افزایش دهد و اجازه دهد اطلاعات متناقض پردازش شوند. اساساً آنها امیدوار بودند روزی ایجاد نوع جدیدی از سازمان ماتریسی را برای دستیابی به اهداف آینده‌نگاری ملی ببینند. این به معنای استفاده بهینه و انعطاف‌پذیر از قابلیت‌های تحقیقاتی موجود براساس نیازهای متغیر سیاستگذاران و پایه‌ریزی یک منصب شغلی جدید برای هماهنگ‌سازی ماتریس آینده‌نگاری است. آنها تأکید کردند این منصب شغلی باید جایگاه بسیار بالایی در سلسله‌مراتب اجرایی داشته باشد در غیر این صورت ماتریس عملکرد خوبی نخواهد داشت و خروجی‌های آن به‌دست سیاستگذاران نخواهد رسید. با وجود این آنها با این نظر که واحدهای آینده‌نگاری دائمی با وظایف ثابت درون دولت وجود داشته باشد مخالف بودند.^۱

نکته دیگری که می‌توان به جمع‌بندی صورت گرفته توسط نویسنده کتاب افزود تأکید بر انجام آینده‌نگاری از طریق سیستم شبکه‌ای و توسعه مشارکت اجتماعی است. در این رویکرد ابعاد آینده‌نگاری افزایش یافته و از محدوده انجام آن توسط تعداد معدودی کارشناس خارج شده و شهروندان در آن نقشی فعال و تأثیرگذار دارند. همان‌گونه که در بیان روند تهیه گزارش فنلاند ۲۰۳۰ اشاره شد به‌کارگیری این رویکرد و استفاده از ظرفیت‌های منطقه‌ای و مشارکت عمومی کاملاً مشهود بود.

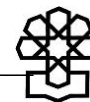
جمع‌بندی

از آنچه در این گزارش بدان اشاره شد می‌توان گفت آینده‌پژوهان و آینده‌نگاران کاری بس دشوار در همراه کردن سایرین و تصمیم‌گیری جمعی برای دستیابی به آینده ترسیم شده به‌ویژه در همراهی سیاستگذاران در پیش دارند.

شاید پرسش اصلی که بتوان درباره این مطالعه طرح کرد این است چه درس‌هایی می‌توان از بررسی فرآیند آینده‌پژوهی و آینده‌نگاری در کشور فنلاند گرفت؟ آیا هر جامعه‌ای آمادگی پذیرش و اتخاذ کامل این رویکرد را برای اداره جامعه‌اش دارد یا تغییرات اجتماعی به محیط و پیشینه تاریخی آن جامعه و ارتباطات و کیفیت ذینفعان و چارچوبی که آنها در آن شکل گرفته و به وجود آمده‌اند بستگی دارد؟ باید توجه داشت که هرچند تمام بازیگران تأثیرگذارند، اما هر کشوری دارای تاریخ متفاوت، محیط متفاوت، ساختار متفاوت و بازیگران مختلف است. این خود چالشی است که باید پاسخی کاملاً سازگار با این سؤال به آن ارائه داد.

توسعه مطالعات آینده‌پژوهی و نگرش آینده‌گرایی مؤسسات فنلاندی و دولت این کشور می‌تواند مثال‌های خوبی برای سایر کشورها باشد. دولت فنلاند با مهمترین مسائل مواجه می‌شود و توجه بیش از حدی به وظایف جدید، مسائل و سختی‌های جامعه می‌کند. برنامه‌هایی هدفمند برای یافتن راه‌حل‌های جدید با همکاری بخش‌های مختلف انجام می‌دهد. ویژگی تفکر فنلاند ما را به محیط موفق هدایت می‌کند که در آن آینده‌پژوهی نه تنها در علم، بلکه در حمایت از فرآیندهای تصمیم‌گیری در پارلمان، پذیرفته می‌شود. این ویژگی‌ها عبارتند از: سیاستگذاری بر مبنای چشم‌انداز و سیستم آینده‌نگاری، تفکر آینده‌گرا، فعالیت و همکاری گسترده درون جامعه، راه‌حل‌محور و تفکر بلندمدت.

بررسی‌ها نشان داد که هرچند کشور فنلاند فقط یک مرکز تخصصی آینده‌پژوهی دارد، اما تعداد زیادی از مؤسسات در این کشور درگیر موضوع آینده‌پژوهی هستند. نکته جالب توجه شیوه اداره و آزادی عمل کارکنان فعال در تنها مؤسسه آینده‌پژوهی فنلاند است که سه اصل: توجه به علایق پژوهشگران در مسئله‌یابی و انتخاب موضوع پژوهش، اعتقاد به شبکه‌سازی و استفاده از نیروهای بیرون سازمانی (ملی و بین‌المللی) و آزادی عمل و انعطاف‌پذیری نسبت به کارکنان با قید اتمام پروژه در زمان مقرر را مد نظر قرار داده است. علاوه بر این بررسی عملکرد این مرکز نشان داد که با مطالعه مداوم محیط پیرامون خود، در جستجوی فرصت‌های جدید بوده و با سازگاری خود با تغییرات و نشان دادن واکنش سریع نسبت به آنها، برنامه‌های خود را انعطاف‌پذیر می‌سازد. همچنین تلاش می‌کند از باقی ماندن در محیطی بدون تغییر که از اندیشیدن در الگوهای مشخص و باقی ماندن در ناحیه‌ای مطلوب ایجاد می‌شود پرهیز کند. راه خروج از این وضعیت را در توسعه مهارت‌ها، سازگاری با تغییرات و صرف انرژی اضافی در جهت تلاشی هدفمند برای هدایت تغییرات به سمت یکی از اهداف، برگزیده

است. مهارت‌های لازم برای انطباق و انعطاف‌پذیری نسبت به تغییرات را داشتن دیدی کلی از مأموریت، بهبود مستمر خود، یادگیری مادام‌العمر، سطح بالاتری از موفقیت شخصی و حرفه‌ای با درک ماهیت تغییر می‌داند. بدین منظور بر مسائل تازه‌تر و تفکر بلندمدت تمرکز می‌کند و در عین حال درگیر موضوعات بهنگام نیز می‌شود. برای حل مشکلات نیز، روش‌های مشارکتی را ترجیح داده و معتقد است که نظرات بازیگران و جامعه در یافتن راه‌حل‌های مناسب بسیار مهم است.

حال به پرسش مطرح شده می‌پردازیم. آیا ویژگی‌ها و پیشنهادهای فوق در کشورهای دیگر قابلیت به‌کارگیری دارد؟ پاسخ این است: آری، بدون شک. شاید این ویژگی‌ها زمانی که در شرایط و مفاهیمی متفاوت قرار گیرند، تغییر داده شوند، اما ترکیبی از آنها می‌تواند در ایجاد یک استراتژی بهتر کمک کند و اگر می‌توانند، چرا چنین است؟ زیرا آنها چراغ راهنمایی هستند که ما را در مسیر پرورش دیدگاهمان هدایت می‌کنند. این تعهدی انسانی برای شکل دادن آینده‌ای بهتر است.

با توجه به وضعیت کنونی، توصیه می‌شود که کشور ما نیز آمادگی لازم برای دنیای در حال تغییر و تفکر درباره جایگزین‌های آن را داشته باشد. علاوه بر این، توصیه می‌شود آموزش آینده‌پژوهی در دوره‌ها و تخصص‌ها تقویت شود. نقش تفکر آینده‌گرا در ساختن استراتژی و تصمیم‌گیری در سطح سیاسی نیز سودمند خواهد بود.

از سوی دیگر بررسی تعدادی از پروژه‌های انجام شده در کشور فنلاند نشان داد با وجود قدمت این کشور در آینده‌پژوهی و آینده‌نگاری و پیشرو بودن آن در اتحادیه اروپا، هنوز کاستی‌هایی نیز در این کشور به چشم می‌خورد. نبود برنامه بلندمدت و فرآیند یادگیری رسمی، نیاز به منابع بیشتر و مهارت‌های جدید برای استفاده از سیستم‌های جدید دیجیتالی برای گفتمان با ذینفعان، نبود مهارت‌ها و منابع برای راه‌اندازی و تسهیل تعامل رسانه‌های اجتماعی و در مواردی بدون استفاده ماندن آن، چندپارگی جامعه مدنی و عدم مشارکت همه شهروندان در گفتمان‌ها، مشکل در یافتن نقطه برقراری توازن مناسب برای به‌دست آوردن همه دیدگاه‌ها از جمله این مواردند.

همچنین مصاحبه‌های انجام شده با تعدادی از مقامات و صاحب‌نظران فنلاندی نشان داد که هرچند از نتایج آینده‌نگاری در تدوین برنامه‌های بلندمدت استفاده می‌شود، اما به‌نظر می‌رسد سیاستمداران فنلاندی اعتماد کاملی به آن نداشته و لازم است برای شناساندن آن تلاش‌هایی انجام شود تا آینده‌نگاری جدی‌تر گرفته شود. همچنین آنها معتقد بودند که در این کشور تولیدکننده آینده‌نگاری به اندازه کافی وجود دارد، اما آنچه لازم است فرآیند یا مجموعه روش‌هایی است که جمع‌آوری، توزیع، ایجاد شبکه و مشارکت واقعی همه طرف‌های ذینفع را افزایش دهد و اجازه دهد اطلاعات متناقض پردازش شوند. آنها با اعتقاد به لزوم شبکه‌سازی برای جلوگیری از کارشناس‌محور شدن انجام آینده‌پژوهی و لزوم استفاده از نقطه‌نظرات همه اقصای جامعه برای آینده‌نگاری عمومی، بر افزایش پیوند همکاری و انتقال دانش بین بخش‌های مختلف دولت و ایجاد ماتریس سازمانی برای

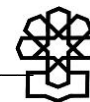
آینده‌نگاری راهبردی تأکید کردند. همچنین ایجاد سازمانی مستقل برای انجام آینده‌پژوهی و آینده‌نگاری در دولت را مردود دانسته و بیشتر بر نقش هماهنگ‌سازی و نظارتی دولت تأکید داشتند.

نتیجه‌گیری

بررسی روند تصویب برنامه‌های پنج‌ساله توسعه در کشور ما نشان می‌دهد که نخستین برنامه در سال‌های پس از پایان جنگ تحمیلی تدوین و پس از تصویب مجلس تا برنامه سوم توسعه در قالب برنامه‌های میان‌مدت پنج‌ساله برای توسعه کشور به اجرا در آمد. در سال ۱۳۸۲ و با رویکردی آینده‌پژوهانه، سند چشم‌انداز بیست‌ساله کشور در افق ۱۴۰۴ را مقام معظم رهبری ابلاغ کردند و در واقع تصویری که عالی‌ترین مقام کشور از آینده ایران برای این سال ترسیم کرده بود برای تنظیم سیاست‌های اجرایی و برنامه‌ریزی براساس آن در اختیار مسئولان کشور قرار گرفت. پس از ابلاغ این سند، باید برنامه‌های توسعه در قالب چهار برنامه پنج‌ساله و از سال ۱۳۸۴ گام به گام در خدمت تحقق اهداف این سند قرار می‌گرفت.

بررسی مسیری که کشور طی این سال‌ها پیموده، نشان‌دهنده گسست بین برنامه‌های تنظیمی و سند چشم‌انداز چه در تدوین و چه در مرحله اجرا بوده است. بی‌شک یکی از دلایل آن بی‌توجهی به اتخاذ سازوکار آینده‌پژوهی در تنظیم برنامه‌های توسعه و اتخاذ حرکتی هدفمند و مأموریت‌محور مطابق با گام‌های مورد انتظار برای تحقق سند چشم‌انداز بوده است. نگاهی به برنامه‌های توسعه کشور نشان می‌دهد که در تدوین و مراحل تصویب هر برنامه، تلاش شده است هر هدف خوب و آرمانی بدون توجه به الزامات اجرای آن در برنامه گنجانده شود و برنامه به فهرستی از آرزوها مبدل شود و در عمل اهداف گنجانده شده در آن به قدری زیاد و پراکنده باشد که منابع محدود کشور به‌صورت جزئی و ناکافی میان آنها تقسیم و بی‌نتیجه صرف شود. بسیاری از مواد آن بدون داشتن هرگونه عملکردی در سال‌های اجرای برنامه، بدون تغییر به برنامه بعدی منتقل شوند.

نگاهی به گزارش‌های آینده که در ابتدای هر دوره دولت فنلاند با همکاری وزارتخانه‌ها و جمع‌زایدی از مؤسسات و دستگاه‌های بخش عمومی و خصوصی و به‌ویژه دانشگاه‌ها و مراکز درگیر در آینده‌پژوهی تدوین و برای بررسی به پارلمان این کشور ارائه داده نشان‌دهنده رویکرد مسئله‌محوری و انتخاب هدفی مشخص به‌عنوان آینده مطلوبی است که دولت فنلاند برای کشور در میان‌مدت در نظر گرفته است. همان‌طور که در گزارش بدان پرداخته شد با در نظر گرفتن سناریوهای بلندمدت و گزینه‌های سیاسی مربوطه، این گزارش، پایه‌ای برای تصمیم‌گیری‌های بعدی دولت و مجلس قرار گرفته که هم در برنامه‌های دولت خود را نشان داده و هم به‌عنوان پایه‌ای برای آینده‌نگاری مسائل بلندمدت از آن استفاده شود. برای مثال با توجه به تدوین چشم‌انداز فنلاند ۲۰۳۰ پارلمان این کشور

دولت را مکلف کرد با توجه به گزارش آینده «رفاه از طریق رشد پایدار» که در سال ۲۰۱۳ ارائه شده بود، برنامه خود را با تمرکز بر اشتغال، تجدید ساختار زندگی کاری و کارآفرینی و مداخله زودهنگام برای جلوگیری از محرومیت اجتماعی جوانان قرار دهد و با ارتقای رشد پایدار، مشکلات اجتماعی و محیط‌زیستی را حل کند.

آنچه به‌عنوان یافته اصلی بررسی انجام شده در این گزارش می‌تواند مورد تأکید قرار گیرد، لزوم اتخاذ رویکرد آینده‌پژوهی و چشم‌اندازسازی براساس مدل آینده‌نگاری در کشور به‌ویژه از نوع مشارکتی آن است که به‌صورت رویکردی فراگیر در حال شکل‌گیری و پیاده‌سازی در کشورهای مختلف است. این کار از یکسو مستلزم اتخاذ سازوکاری برای شبکه‌سازی و گسترش مشارکت‌کنندگان در آینده‌پژوهی و آینده‌نگاری و ازسوی دیگر برقراری ارتباط میان مؤسسات و سازمان‌ها و انجمن‌های علمی دولتی و خصوصی درگیر در امر آینده‌پژوهی در کشور با مجلس شورای اسلامی است. همچنین پیگیری انجام آینده‌پژوهی و آینده‌نگاری در دولت، وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی امری ضروری است. بنابراین پیشنهاد می‌شود در دولت مقامی خاص که زیر نظر رئیس‌جمهور فعالیت می‌کند برای موضوع آینده‌پژوهی در نظر گرفته شده و منصوب شود تا هم عهده‌دار هماهنگی و پیگیری آینده‌نگاری در وزارتخانه‌ها و سازمان‌های دولتی بوده و هم رابط میان دولت و مجلس باشد. همچنین همان‌گونه که در گزارش پیشین تهیه شده در بررسی آینده‌پژوهی پارلمانی و بررسی پارلمان فنلاند نیز پیشنهاد شد، افزودن «کمیسیون آینده» به ساختار مجلس شورای اسلامی به‌عنوان کمیسیونی تخصصی متشکل از نمایندگان فعال در حوزه سیاستگذاری عمومی می‌تواند این مهم را برآورده کند.

کمیسیون آینده مجلس می‌تواند با استفاده از ظرفیت موجود در مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی و گروه آینده‌پژوهی آن و همچنین استفاده از توان سایر مراکز پژوهشی، مؤسسات و انجمن‌های فعال در حوزه آینده‌پژوهی و نیز ظرفیت خبرگان و صاحب‌نظران و در سطح گسترده‌تر افکار عمومی به کمک مرکز پژوهش‌ها، موضوع خط‌مشی و دستورگذاری درباره آینده را پیگیری کند. تشکیل فراکسیون آینده با هدف استفاده از ظرفیت سایر نمایندگان مجلس و نیز گسترده‌تر کردن سطح تعاملات درون پارلمانی می‌تواند به‌عنوان پیشنهادی مکمل مطرح شود.^۱

۱. رجوع شود به گزارش منتشر شده مرکز پژوهش‌های مجلس با عنوان «آینده‌پژوهی پارلمانی (مطالعه موردی پارلمان فنلاند)، شماره مسلسل ۱۳۲۳۶».

منابع و مأخذ

۱. کوواسا، تنومو. کاربست آینده‌نگاری راهبردی در دولت (موردکاوی کشورهای فنلاند، سنگاپور و اتحادیه اروپا)، مترجمان: محسن و مصطفی کشاورز ترک، مؤسسه افق آینده‌پژوهی راهبردی، ۱۳۹۳.
۲. مردوخی، بابزید. روش‌شناسی آینده‌نگری، تهران، نشر نی، ۱۳۹۱.
3. Boston, Jonathan.” Governing for the Future: How to Bring the Long-term into Short-term Political Focus” , Victoria University of Wellington, November 2014.
4. nettiopsu.utu.fi/opas/laitos.htm?opsId=277&uiLang=en&lang=en&lvv=2017
5. Dator. Jim, “Futures Studies”Hawaii Research Center for Futures Studies, Department of Political Science, 2011.
6. Nováky. Erzsébet and Monda. Eszter, “Futures Studies in Finland”, Department of Futures Studies, Corvinus University of Budapest, 2015.
7. OECD Report, Finland Fit for the Future , 2013.
8. www.eduskunta.fi/EN/pages/default.aspx.
9. Finland Futures Academy, Annual Report, 2012.
10. Finland Futures Academy, Annual Report, 2013.
11. Toivonen. M et al, A Practical Guide to Regional Foresight in finland, 2004.
12. Heinonen. Sirkka and Lauttamaki. Ville, “Backcasting Scenarios for Finland 2050 of low emissions”, Foresight, Vol. 14, No. 4 ,2012.
13. Peer-evaluation Report, Finland Futures Research Centre (FFRC),Turku School of Economics, 2015.
14. . www.sitra.fi/en/topics/facts-about-sitra/2017.
15. . Allén.Tuovi (Sitra) and Karhu.Matti,” Finland 2015 - Finnish Success Factors and Challenges for the Future”, 2000.
16. Assessment of the 2015 Stability Programme for Finland, European Commission, 2015.
17. Rosenström. Ulla, “ Government Foresight Activities in Finland: Brief Description of the Recent Processes”, Science and Technology, No. 197, 2014.
18. Finland 2030 Experiences , Government Report on the Future: well-being Through Sustainable Growth, Prime Minister’s Office Publications, 2013.

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۵۷۵۹

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: آینده پژوهی فنلاند

نام دفتر: مطالعات بنیادین حکومتی (گروه آینده پژوهی)

تهیه و تدوین: محمدحسن معادی رودسری

ناظر علمی: سیدیونس ادیانی

متقاضی: ریاست مرکز

ویراستار ادبی: پرند فیاضی

واژه‌های کلیدی:

۱. آینده پژوهی

۲. آینده‌نگاری

۳. کمیسیون برای آینده

۴. شبکه‌سازی

۵. تصمیم‌سازی

۶. برنامه‌ریزی

۷. خط‌مشی‌گذاری

۸. فنلاند

تاریخ انتشار: ۱۳۹۶/۱۱/۱۶